RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1889. Andra Kammaren. N:o 47.

Onsdagen den 8 Maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 1 innevarande maj.

§ 2.

Anmäldes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrifvelser till Konungen:

n:o 45, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ecklesiastik boställsordning;

n:o 46, angående skyldighet för staten att i vissa fall bekosta hemförskaffning af svenskt fartygs befälhafvare och manskap;

n:o 47, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående skyldighet för enskilde att fullgöra reqvisitioner för krigsbehof samt att till krigsbruk afstå hästar och fordon;

n:o 48, angående böter för svarandeparts uteblifvande från underrätt i vissa brottmål; och

n:o 49, angående behörighet för svensk domstol att upptaga vissa mål mot utländsk man.

§ 3.

Föredrogos men blefvo å nyo bordlagda statsutskottets utlåtanden n:is 74, 75 och 76.

§ 4.

Till kammarens afgörande förelåg till en början Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 11 (i samlingen n:o 33), i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om meddelande af föreskrift angående bränntorfs användning vid statens jernvägar.

Utskottet hemställde i detta utlåtande, att ifrågavarande inom Andra Kammaren af herr *Z. Larsson* från Upsala afgifna motion (n:o 110) ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning af ärendet begärdes ordet af motionären,

Herr Larsson från Upsala, hvilken inom utskottet varit af skiljaktig mening och nu anförde: Herr talman, mine herrar! Då jag emot detta utskottsbetänkande afgifvit min reservation, torde det vara min skyldighet att för kammaren angifva några af skälen dertill.

Jag vill då icke fästa mig vid den förhoppning om framgång för motionen, som jag hyste, då utskottet vid den första preliminära behandlingen af denna fråga enhälligt tycktes vara benäget att tillstyrka densamma. Sedermera hafva icke några kraftigare skäl för afslag anförts, och det enda, som tillkommit, är en promemoria från öfverdirektören för maskinafdelningen. Jag tror, att det blott är en enda punkt i denna promemoria, som man behöfver beröra, för att få en klar åsigt om den föreliggande frågan.

Öfverdirektören säger nemligen — yttrandet återfinnes på sid. 8 i utskottets betänkande —: "Nu är den lägsta fordran, som af statens jernvägar kan och bör ställas på ett inhemskt lokomotivbränsle den, att, vid dess användande enbart och utan uppblandning med utländska kolsorter i ett lokomotiv af vanlig typ, detta skall kunna utveckla en kraft, som motsvarar framdragandet af ett tåg om 40 vagnar med 22 kilometers hastighet under normala förhållanden. Detta är nemligen det miniminalmått af dragkraft, för hvilket de flesta af statens lokomotivs maskinerier, vare sig för hastigare eller långsammare fart, konstruerats". Hade man nu till exempel i stället för 40 vagnar tagit något annat minimum, hade man på det sättet kunnat bevisa hvad som helst, detta emedan sjelfva utgångspunkten icke är rigtigt väl vald. Om det hetat, att ett vanligt lokomotiv drager 40 vagnar, skulle nog många hafva trott härpå, men att detta skulle vara minimum, tror jag få sakkunnige skola taga för godt. Alltså finner jag angående sjelfva grunden för förslagets förkastande anledning att hysa vissa tvifvelsmål.

Syftet med motionen var naturligtvis att få inhemskt bränsle användt i högre grad, än hittills skett, men jag har derför ej åsyftat, att torf skulle användas endast för lokomotiven, ty statens jernvägar behöfva väl äfven använda bränsle för andra ändamål, och med afseende härå yttras i samma promemoria: "I lokomotivstall, verkstäder o. s. v. tillgodogöres nu mera än förr stenkolsstybb såsom bränsle". Men jag frågar: hvad är stenkolsstybb? Jo, visserligen stenkol, men ej fins något skäl att antaga, att det skulle vara inhemskt stenkol, som ju icke är fullt lämpligt för uppeldning af lokomotiv.

Vidare säges i samma utlåtande, att jernvägsstyrelsen skall med all uppmärksamhet följa det inhemska bränslematerialets utveckling och söka begagna sig deraf. Om det vore fullt allvar med detta, förstår jag icke, hvarför man icke på aflägsna stationer, der det fins godt om bränsle i form af ved, och der personalen har litet att göra,

kunde elda i kaminer eller kakelugnar med svensk ved. Ofta ligga der hundratals famnar ved på stationsplanen, men ändå använder man engelska anthracitkol till bränsle. Efter mitt sätt att se har styrelsen här talat på ett sätt, men handlar på ett rakt motsatt. Att emellertid stambanorna använda 30 procent svenska stenkol, bör man glädja sig åt, och jag vill icke jäfva de skäl, styrelsen framlagt, till stöd för att det icke för närvarande låter sig göra att använda större qvantiteter till lokomotiven.

För öfrigt, då frågan befinner sig i föreliggande skick, vill jag icke trötta kammaren med att orera vidare och ej heller framställa något yrkande, men, såsom jag redan i min motion antydt, vill jag påpeka, att då man i Ryssland kunnat använda uteslutande torf till 6 à 8 större jernbanor, då man användt detsamma i Bayern 40 år och i Oldenburg lika lång tid, så måtte det väl icke vara absolut omöjligt att äfven här slå in på den stråten, och detta har för mig varit den hufvudsakliga bevekelsegrunden att framlägga denna motion.

Herr talman, jag har icke något yrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

Föredrogos, hvart efter annat, och biföllos konstitutionsutskottets nedannämnda utlåtanden:

n:o 12, i anledning af väckt motion om ändring af § 89 regeringsformen;

n:o 13, i anledning af väckt motion om ändring af § 13 regeringsformen; och

n:o 14, i anledning af väckta motioner om ändring af gällande grundlagsbestämmelser om behandlingen af ministeriella ärenden och kommandomål.

§ 6.

Angående anslag till anordnande af fabriksinspektion.

Härefter företogs handläggning af statsutskottets utlåtande n:o 7 a, i anledning af Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjette hufvudtiteln gjorda framställning angående anslag till anordnande af fabriksinspektion.

För ifrågavarande ändamål hade Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen att på extra stat för år 1890 anvisa ett anslag af 21,000 kronor, och hemstälde utskottet, att Riksdagen måtte på det sätt bifalla Kongl. Maj:ts förevarande framställning, att Riksdagen, för anordnande af fabriksinspektion, på extra stat för år 1890 anvisade ett anslag af 16,800 kronor.

Emot denna utskottets hemställan hade reservation anmälts af herrar *A. P. Danielson*, *N. Petersson* i Runtorp, *J. Jonson* i Fröstorp, *Lasse Jönsson*, *L. O. Larsson*, *H. Andersson* i Bringåsen, *L. F. Odell*, *C. J. Petersson* i Eksebo, *A. G. Andersson* i Himmelsby, *J. A. Andreasson* och *A. Johansson* i Löfåsen, hvilka hemstält: "att Riks-

Angående anslag till anordnande af fabriksinspektion. (Forts.)

dagen må på det sätt bifalla Kongl. Maj:ts förevarande framställning, att Riksdagen, för anordnande af fabriksinspektion, på extra stat för år 1890 anvisar till aflöning åt tre inspektörer 15,000 kronor, med 5,000 kronor till hvardera, och till bestridande af kostnaden för skrifbiträden och likartade utgifter 1,800 kronor, eller tillhopa 16,800 kronor, samt tillika beslutar, att de ifrågavarande inspektörerna skola åtnjuta ersättning för resekostnad och dagtraktamente enligt fjerde klassen i gällande resereglemente".

I fråga härom anförde nu:

Herr Bäckgren: När vi för någon tid sedan förehade till behandling lagförslaget angående skydd mot yrkesfara, tog jag mig friheten att deremot göra några anmärkningar. Dessa gälde äfven bestämmelsen om inspektörerna, och som mina anmärkningar ej då blefvo, så vidt jag kunde fatta, på något sätt vederlagda, hyser jag fortfarande betänkligheter emot lagens bestämmelser så väl i detta som i några andra fall. Kammaren beslöt emellertid, att sådane inspektörer skulle finnas och att Kongl. Maj:t skulle tillsätta dem. Jag böjde mig naturligtvis för detta beslut, lugnande mig med, att de af kammarens ledamöter, hvilka voro de bestämmande i detta fall, sågo tydligare, skarpare och klarare, än jag lyckats göra. Nu är min önskan, att detta förmynderskap öfver Sveriges industriidkare måtte lända ej allenast desse utan äfven och mest deras arbetare till båtnad. Men då jag icke kan inse nyttan och nödvändigheten af att just denna lag i olikhet med de flesta af våra andra lagar skall vara i behof af ett bihang af inspektörer, kan jag naturligtvis icke vara med om utskottets förslag till aflöning åt dem. Nu antager jag, att man möter mig med den invändningen, att då vi beslutit, att sådane inspektörer skola finnas, måste vi också se till, att de på något sätt blifva aflönade, ty man kan ej rimligtvis begära, att någon skall utöfva denna inspektion utan att erhålla ersättning derför. Jag medgifver detta; det är fullkomligt rigtigt. Men min mening om *sättet* för aflöningen öfverensstämmer icke med utskottets. När jag nu framlägger mitt förslag om inspektörernas aflöning, gör jag det med tanken derpå, att de må, såsom Kongl. Maj:t och utskottet ansett, erhålla full betalning för sina eventuella arbeten; men i olikhet med utskottet vill jag söka att af statens medel rädda hvad möjligen räddas kan, likasom jag önskar att något mildra det mindre tilltalande intrycket af inrättandet utaf en ny, efter mångas mening alldeles obehöflig embetsmannaklass. Äfven har jag haft tanken rigtad derpå, att arbete och aflöning må stå i ett afpassadt förhållande till hvarandra.

Jag ber då att få i minnet återkalla hvad vi hörde under lagförslagets debattering, nemligen att vi skola hafva denna lag med dess inspektörer, ty industriidkarne sjelfva vilja hafva den, industriens målsmän så väl i första som andra kammaren hafva uttalat önskvärdheten af denna lag, de anse den vara för industriidkarne nyttig och behöflig, ja, rent af nödvändig. Detta var det ena. Ett annat var det, att arbetarne vilja icke hafva denna lag — det ha vi hört af en arbetarnes

representant i denna kammare — likasom det är oss kunnigt från åtskilliga arbetaremöten, att man uttalat sig mycket likgiltigt om behöfligheten af en lag sådan som den nu antagna, med inspektörer tillsatta såsom i lagen föreskrifvits. För det tredje vill jag påminna om hvad som yttrats af dem, som voro vänner af lagen, nemligen att inspektörerna alls icke skola vara några fiskaler eller utöfva sin verksamhet i den rigtningen, utan endast tillhandagå industriidkarne med råd och upplysningar, när dessa vore i behof deraf. Af allt detta — att arbetarne äro likgiltiga, att för dem är det detsamma, om lagen fins eller ej, att industriidkarne deremot anse den vara nyttig, behöflig och nödvändig, att det är de som skola af inspektörerna få hjelp — synes det mig, som om billighet, rättvisa och klokhet föreskrefve, att det bör vara industriidkarne, de och ingen annan, som skola ersätta inspektörerna för de råd, de upplysningar och det tillhandagående, som desse kunna komma att lemna dem och hvaraf de kunna vara i behof. Skulle nu någon anse, att detta blefve för dryga kostnader för industriidkarne, vill jag endast påminna om hvad en ärad talare upplyste i denna kammare, när förslaget var under behandling, nemligen att vi här i landet ha mer än 3,000 industriella anläggningar, som kunna blifva föremål för inspektörernas besök. För min del vill jag tillägga, att denna siffra, 3,000, kanske rätteligen borde ökas med ett eller annat tusental, för att man skall komma den verkliga summan närmare. Fördelar jag nu den föreslagna kostnaden för inspektörernas aflöning på endast 3,000 industriidkare, gör detta 5 kronor för hvarje eller, såsom herrarne måste medgifva, en jemförelsevis ringa penning på hvar och en af dem. Skulle nu äfven, såsom samme ärade talare antog, inspektörernas antal komma att ökas, så blir kostnaden det oaktadt icke större än att den, som är i behof af deras hjelp, mycket väl kan komma ut med att betala ersättning till äfven ett något större antal inspektörer.

Angående anslag till anordnande af fabriksinspektion. (Forts.)

På grund af hvad jag nu anfört önskar jag afslag å utskottets ifrågavarande förslag, men jag gör det äfven på den grund, att jag anser, att jag skulle mycket illa motsvara det förtroende, mina valmän gifvit mig, om jag med min röst bidroge till inrättandet af en ny, dyrbar, efter min och mångas tanke obehöflig embetsmannacorps med dertill hörande löner, tjenstgöringspenningar, första och andra ålderstillägg, pensioner m. m. — allt nya statsutgifter, för hvilka jag vet, att folket icke har synnerligen stora sympatier.

Ehuru jag nu uttalat, att jag yrkar afslag å utskottets framställning om aflöning åt dessa inspektörer, så vill jag likväl icke motsätta mig, att staten lemnar bidrag till inspektörernas resekostnader. Och för att detta bidrag må blifva tillräckligt stort, så att inspektörerna må sättas i tillfälle att med snälltågsfart skynda genom riket, så vill jag föreslå, att Riksdagen för sådant ändamål beviljar 15,000 kronor, eller 5,000 kronor för dem hvardera. Detta belopp gör nära 17 kronor för hvarje hvardag med en väglängd af 30 à 40 mil på jernväg eller 8 à 10 mil landsväg. Högre anspråk torde man icke böra ställa på dem, så att de icke genom sjelfva resan blifva till den grad an-

Angående anslag till anordnande af fabriksinspektion. (Forts.)

strängde, att deras verksamhet såsom rådgifvare och gäster hos industriidkarne möjligen blefve något slapp.

Lemnar nu staten bidrag till inspektörs resekostnader, och ersätta industriidkarne honom för det arbete, han gör åt dem, så blir inspektörens aflöning snarlik den, som inom länen åtnjutes af länsagronomer, skogsingeniörer, länsmejerister och trädgårdsmästare m. fl. dylika tjenstemän, hvilka inställa sig på reqvisition för att tillhandagå med råd och upplysningar.

Något bidrag till skrifbiträde åt inspektörerna vill jag icke vara med om, ty jag anser, att dessa inspektörer böra vara skrifkunniga personer, och vilja de icke sjelfva verkställa skrifgöromålen, så böra de af egna medel betala derför. Dessutom synes det mig, som om dessa skrifbiträden, i händelse staten aflönade dem, kunde komma att blifva kandidater för rekrytering och förstärkning af denna embetsmannacorps, som man velat skapa på samma gång man antagit lagen angående skydd mot yrkesfara.

Herr talman! Jag vågar alltså yrka afslag på framställningen om aflöning åt inspektörerna och deras skrifbiträden, men yrkar deremot ett statsbidrag af 15,000 kronor till inspektörernas resekostnad, och att industriidkarne få lemna dem ersättning för deras arbete enligt en af Kongl. Maj:t uppgjord taxa. Men för att detta mitt förslag må blifva ordentligt formuleradt, anhåller jag om ärendets återremitterande till utskottet.

Häruti instämde herr *Björck*.

Herr Petersson i Runtorp: Herr talman, mine herrar! Då Riksdagen antagit en lag om fabriksinspektion, och då det således måste finnas någon, som inspekterar dessa fabriker, så bör också Riksdagen uttala sig om denna del af frågan. Såsom af betänkandet synes, har jag emellertid icke delat majoritetens åsigt inom utskottet, utan reserverat mig deremot. Jag anser nemligen förslaget vara en ny författning, med nya tjenstemäns antagande, och har derför trott, att man borde gå försigtigt till väga. Framtiden anser jag böra få utvisa, hvilka vidare åtgärder, som böra komma till stånd, men för närvarande bör man enligt mitt förmenande inskränka sig till det nödvändigaste.

Man har föreslagit att inskränka inspektörernas antal till två, men enligt min åsigt är detta olämpligt, och jag anser, att antalet bör blifva tre, som från början föreslagits. Emellertid är det af stor vigt att i början begränsa utgifterna så mycket som möjligt. Vi reservanter hade derför trott, att man borde bestämma dessa inspektörers aflöning och resekostnad i likhet med våra öfriga ingeniörers, som resa omkring i landet, och att detta vore tillräckligt. Ty den aflöning, som nu blifvit utfäst för inspektörerna, karakteriserar personerna i fråga. Då man nu afser att få praktiska personer för skötandet af dessa befattningar, föreställer jag mig, att man för en sådan aflöning, som vi reservanter föreslagit, skulle kunna få både praktiska och dugliga personer. Dessa voro de hufvudsakliga skälen för reservationen.

Jag för min del anser således, att både Riksdagen och regeringen

göra klokast uti att icke från början använda personer med större pretentioner än dessa, och jag yrkar för den skull afslag på utskottets betänkande och bifall till herr Danielsons m. fl:s reservation.

Angående anslag till anordnande af fabriksinspektion. (Forts.)

Chefen för kongl. civildepartementet, herr statsrådet von Krusenstjerna: Vid det tillfälle, då den paragraf i förslaget till lag angående skydd mot yrkesfara, hvarigenom bestämdes, att inspektörsbefattningar för tillsyn vid fabrikerna skulle inrättas, behandlades i denna kammare, yttrade den talare, som senast hade ordet, att han, när det blefve fråga om bestämmandet af lönebeloppen för dessa inspektörer, nog skulle se till, att dessa icke sattes allt för högt. Det öfverraskar mig således icke, att ett yrkande från hans sida nu föreligger om nedsättning i det för ändamålet begärda anslaget. Han går dock nästan längre, än jag hade väntat.

Hvad nu sjelfva aflöningsbeloppen angår, så har herr Nils Petersson ansett, att dessa böra bestämmas till 5,000 kronor i stället för 6,400, som Kongl. Maj:t föreslagit. Jag tror emellertid, att 5,000 kronor såsom aflöning åt dessa tjenstemän är väl litet. Dessa inspektörer måste ega mycket goda tekniska insigter och en vidsträckt erfarenhet inom sitt yrke, och det kan således icke komma i fråga att till dylika befattningar antaga nyss utexaminerade teknologer. De skola också enligt lagens uttryckliga bestämmelse icke få syssla med någon industriel verksamhet, utan odeladt egna sig åt sin befattning. Jag hemställer då, om herrarne tro, att någon person, som eger sådana kunskaper och som hunnit förvärfva sig en sådan erfarenhet och en så god social ställning, att det kan komma i fråga att antaga honom till en så grannlaga och magtpåliggande befattning, att en sådan person icke redan genom sin verksamhet förvärfvat sig så goda inkomster, att han icke kan nöja sig med ett arfvode af 5,000 kronor. Ty med dessa anställningar följer tvånget att afstå från att egna sig åt någon annan inbringande verksamhet, och dermed följa icke de förmåner, som eljest bruka vara anledningen till, att man hellre vill hafva en statstjenst, äfven om den är lägre aflönad än en enskild tjenst, nemligen fullmagten och pensionen.

Jag ber också att få erinra den förste talaren, som ordade om ålderstillägg och pensioner för dessa tjenstemän, att här icke är fråga om något sådant, utan endast om arfvoden på extra stat. Det är icke fråga om fast aflöning.

Men herr Petersson i Runtorp och öfriga reservanter nöja sig icke med detta, utan vilja gå längre och föreslå en nedsättning i reseersättningsbeloppet. Jag har i mitt yttrande till statsrådsprotokollet sagt, att jag antager, att Kongl. Maj:t kommer att hänföra dessa inspektörer till resereglementets 3:dje klass, d. v. s. att de skulle hafva ett dagtraktamente af 10 kronor. Nu anse reservanterna, att de böra hänföras till reglementets 4:de klass med ett dagtraktamente af 6 kronor. Mot reservationen i detta hänseende hyser jag betänkligheter så väl i formelt som i sakligt hänseende.

Reservationen innehåller bland annat, att Riksdagen skulle besluta, "att de ifrågavarande inspektörerna skola åtnjuta ersättning

Angående anslag till anordnande af fabriksinspektion. (Forts.)

för resekostnad och dagtraktamente enligt fjerde klassen i gällande resereglemente."

Orden "att Riksdagen beslutar" synas mig innebära, att *Riksdagen*, icke ens Kongl. Maj:t och Riksdagen, och än mindre Kongl. Maj:t ensam skulle ega att bestämma öfver resereglementet och klassindelningen deri. Det är emellertid för kammaren väl bekant, att samtliga resereglementen, äfven det senaste af år 1881, äro utfärdade af Kongl. Maj:t allena, och jag tror icke, att man skall kunna uppvisa ett enda fall, der Riksdagen bestämt, efter hvilken klass i reglementet en embets- eller tjensteman skall resa. I de fall, der Riksdagen med anledning af Kongl. Maj:ts förslag bifallit en framställning om, att en tjensteman skulle erhålla reseersättning, har Riksdagen alltid, så vidt jag kunnat finna, tillagt honom ersättning "i enlighet med de bestämmelser, som vore eller framdeles kunde komma att blifva meddelade", och den klass, till hvilken tjenstemannen i reglementet skulle höra, har sedermera fastställts af Kongl. Maj:t. Och kammaren har vid denna riksdag på ett alldeles otvetydigt sätt förklarat sin åsigt vara den, att Kongl. Maj:t ensam egde att bestämma angående resereglementet. Här väcktes nemligen motion om ändring i reseseglementets klassindelning, och motionen remitterades icke till ett ständigt, utan till tillfälligt utskott. Detta utskotts förslag har kammaren sedermera antagit, och detta förslag innehöll, att kammaren ville besluta en *skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande*, huru vida icke ändring i reglementets § 1 kunde ega rum. Detta om sakens formella sida. Jag har derför ansett mig i sådant hänseende böra inlägga en gensaga mot reservanternas förslag.

Öfvergår jag nu till frågans sakliga sida, så vill jag framhålla, att ett dagtraktamente af 6 kronor icke kan vara tillräckligt för en tjensteman, som gör inspektionsresor, under hvilka han ständigt flyttar sig från ort till ort och icke länge uppehåller sig på något ställe. Detta har varit orsaken, hvarför tjenstemän, hvilka hafva enahanda funktioner med dessa nya inspektörer, såsom censorer, öfverkontrollörer, ledamöter i premieringsnämnderna, bank- och försäkringsinspektörer m. fl., blifvit uppförda i resereglementets 3:dje klass, och Riksdagen har nyligen lemnat utan invändning ett förhållande af samma art, då nemligen vid behandlingen af sjunde hufvudtiteln fråga var före om anställande af en assistent åt bankinspektören, dervid finansministern yttrat i statsrådsprotokollet, att denne assistent skulle ega att för sina inspektionsresor åtnjuta ersättning efter reglementets 3:dje klass.

Den besparing, som skulle kunna vinnas genom en nedsättning från 10 till 6 kronor, blefve för öfrigt ej stor. Vi kunna nemligen icke antaga, att inspektörerna äro på resa mer än högst sju månader af året, 210 dagar, skilnaden mellan 10 kronor och 6 kronor om dagen gör 4 kronor. Fyra gånger 210 gör 840 för hvarje inspektör, och tre gånger 840 gör 2,520 kronor. Sjelfva resekostnaden skulle, om man så önskade, kunna minskas genom att fribiljetter beviljades på statens jernvägar. På det sättet skulle en del af resekostnaden

falla bort, och derigenom skulle äfven betagas möjligheten att göra en besparing på resekostnaden genom att resa i billigare klass.

Angående anslag till anordnande af fabriksinspektion. (Forts.)

Enligt min åsigt är emellertid ett dagtraktamente af 6 kronor för litet. Här har framhållits — jag tyckte åtminstone, att något sådant sades af den förste talaren — att inspektörerna skulle ständigt komma att åtnjuta gästfrihet hos fabriksidkarne och alltså under resan lefva nästan fritt. Men det är just detta, som jag anser böra förebyggas. I allmänhet anser jag olämpligt, att inspekterande myndigheter mottaga bjudningar af personer, hvilkas verksamhet de skola granska, och framför allt bör sådant förebyggas beträffande yrkesinspektörer, hvilka intaga en synnerligen grannlaga ställning mellan arbetsgifvarne och arbetarne. Mot dem får icke finnas den ringaste skymt af misstanke, att de icke äro fullt opartiska. Jag har derför haft för afsigt att, om deras dagtraktamente bestämmes så, att de erhålla full godtgörelse för sina med resan förenade kostnader, meddela dem föreskrifter om undvikande så vidt möjligt att mottaga fester, bjudningar från arbetsgifvarnes sida.

Af alla dessa nu anförda skäl, och om jag också näppeligen kan hoppas, att kammaren vill lemna sitt bifall till Kongl. Maj:ts proposition, sådan som den föreligger, önskar jag dock åtminstone, att sista delen af reservanternas förslag måtte bortfalla.

Herr Larsson från Upsala: Jag är af den näst föregående talaren, herr statsrådet och chefen för kongl. civildepartementet, i det väsentligaste förekommen. Det föreföll mig emellertid något egendomligt, hvad den förste talaren yttrade om, att inspektörerna skulle vara rådgifvare, som kunde af fabriksidkarne påkallas, när dessa så önskade. Ty det står ju i förordningen noga uttaladt och bestämdt, att fabriksinspektörerna för sin inspektion sjelfmant skulle inställa sig i fabriksetablissementen, när de finna omständigheterna dertill föranleda, och framför allt öfvervaka, att *arbetarne* erhålla skydd mot yrkesfara, som möjligen i fabrikerna kan förekomma. Den förste talarens åsigt i frågan föreföll mig alltså alldeles origtig. Jag begärde derför ordet, för att till protokollet icke ensamt skulle hafva uttalats en åsigt angående lagens betydelse, som går i fullkomligt motsatt rigtning mot hvad Kongl. Maj:t afsett.

Herr Gibson: När förslaget om lag till skydd mot yrkesfara förelåg till behandling här i kammaren, betonades från många håll särskildt nödvändigheten af att söka erhålla sådana qvalificerade personer till yrkesinspektörsbefattningen, som i alla afseenden kunde fylla det ändamål, man med dem afsett. Det duger icke att taga unge, oerfarne män till detta uppdrag, utan man måste söka erhålla personer, som icke blott ega nödig teknisk erfarenhet och begåfning, utan äfven i öfrigt sådana framstående egenskaper, som dertill erfordras. Sådana personer kan man icke erhålla, om man icke aflönar dem ordentligt.

Jag vill dock icke göra någon anmärkning mot den af reservanterna föreslagna lönenedsättningen till 5,000 kronor. Men jag finner

Angående anslag till anordnande af fabriksinspektion. (Forts.)

det mycket olämpligt att, såsom reservanterna föreslagit, nedflytta dessa inspektörer i resereglementets fjerde klass. En talare från Örebro län föreslog, att inspektörerna icke skulle erhålla någon aflöning alls, utom af industriidkarne sjelfva, utan att endast 15,000 kronor skulle mellan dem fördelas för att dermed betäcka deras resekostnader. Då vill jag fråga, hvilka garantier man skulle få, för att de verkligen skola komma att resa omkring och icke i stället sitta hemma och uppbära sitt arfvode för resorna.

Vid det föregående tillfälle, då frågan förelåg till behandling, yttrades här, att man borde sätta aflöningen åt yrkesinspektörerna så låg som möjligt för att sedermera kunna höja den, om förhållandena dertill gåfve anledning. Detta anser jag emellertid vara alldeles origtigt. Just nu bör enligt mitt förmenande man bestämma en normallön och sätta den så hög, att man derigenom kan framkalla de lämpligaste personer såsom sökande till dessa platser.

Det säges äfven, att man icke vet, till huru stort antal dylika inspektörer möjligen skola komma att blifva behöfliga. Så invänder t. ex. utskottet här på ett ställe: "Det vore icke möjligt att på förhand fälla något bestämdt omdöme rörande de arbetskrafter, hvilka kräfdes för fabriksinspektionens behöriga genomförande." Åh jo, liten smula ledning kunna vi väl dock hemta af förhållandena i England. Jag skall tillåta mig att här anföra, hvilka aflöningsförmåner der utgå till fabriksinspektörerna, till jemförelse mellan förhållandena här och der. Der finnas anställda en s. k. "Chief inspector" med en lön af 1,200 pund sterling, d. v. s. inemot 22,000 kronor, 5 "Superintending Inspectors" med hvardera 700 punds lön, 12 "First Class Inspectors" med 500 pund, 28 "Second Class Inspectors" med 300 à 400 punds lön och 10 "Junior Inspectors" med 200 à 300 pund i lön; alltså summa 56 inspektörer. I England voro 1887 inregistrerade 64,098 fabriker och likartade inrättningar samt 69,990 handtverkerier, hvilka allesamman stodo under dessa 56 inspektörers kontroll. Under 1888 verkstälde desse inspektörer 114,274 besök uti dessa inrättningar. Då alltså i England 56 inspektörer voro tillräckligt många att verkställa inspektion öfver mer än 130,000 dylika anstalter, så kunna vi med ledning af dessa uppgifter lätt finna, att i vårt land skulle behöfvas blott 4 à 5 inspektörer för att verkställa en liknande inspektion inom våra fabriker.

Herrarne hörde äfven, hvilka betydande löneförmåner de engelska inspektörerna åtnjöto i jemförelse med dem, som här blifvit föreslagna. Och då dertill kommer, att de engelske äfven erhålla reseersättning jemte dagtraktamente, torde herrarne finna, att man i det praktiska England funnit lämpligt att icke sätta deras löneförmåner allt för lågt. För undvikande af detta tala för öfrigt ju så många skäl, att det skulle taga allt för lång tid att åter upprepa dem alla.

Herr statsrådet och chefen för kongl. civildepartementet har noga redogjort för de olägenheter, som äro förenade med reservanternas förslag i dess senare del. Jag finner det likaledes synnerligen olämpligt, att man här tillåter sig ett ingrepp i Konungens ekonomiska lagstiftningsrätt. Men äfven om man frånser den formella sidan af saken

Angående anslag till anordnande af fabriksinspektion. (Forts.)

och endast ser på den praktiska, så synes mig reservanternas förslag mindre lämpligt. Jemföra v nemligen i nuvarande resereglemente den tredje och den fjerde klassen, så finna vi, att till tredje klassen höra bland andra advokatsfiskaler, bankinspektörer, bergmästare, byråchefer, distriktschefer vid väg- och vattenbyggnader, fiskeriintendenter, häradshöfdingar m. fl., under det deremot till den fjerde klassen, som omfattar mer än 70 olika kategorier, räknas sådana personer som auditörer, häradsskrifvare, ingeniörer vid landtmäteristyrelsen, justerare af mått och vigt, jägmästare, kaptener, kronofogdar m. m. Det förefaller åtminstone mig vid denna jemförelse, som om en yrkesinspektör, hvilken har ett stort ansvar sig pålagdt och som bör så mycket som möjligt söka intaga en sjelfständig ställning gent emot tredskande fabriksegare, icke bör ställas i allt för knappa och dåliga vilkor. Tredje klassen berättigar nu, som bekant, till 10 kronors dagtraktamente jemte reseersättning på jernväg efter första klassens biljett, fjerde klassen deremot endast till 6 kronors dagtraktamente och reseersättning efter andra klass. Reservanterna befara nu, att yrkesinspektörerna skulle kunna förskaffa sig en extra inkomst genom att sjelfva resa i andra klass, men taga betaldt efter första klass, hvarigenom deras dagtraktamente i sjelfva verket skulle i betydlig mån höjas. Men deremot är först och främst att anmärka, att antagligen deras resor icke komma att utsträckas till stora distanser, utan endast afse helt korta afstånd, och vidare, att det är föga troligt, att sådana personer som dessa yrkesinspektörer skulle begagna sig af sina rättigheter på ett dylikt, mindre lämpligt sätt. Jag tror alltså, att denna reservanternas anmärkning helt och hållet saknar betydelse.

På dessa grunder och särskildt af det formella skäl, jag nyss omnämnde, att nemligen jag anser, att Riksdagen icke bör ingripa i Kongl. Maj:ts rätt till ekonomisk lagstiftning, tar jag mig friheten framställa det yrkandet, att kammaren måtte bifalla reservanternas förslag, dock med uteslutande af dess sista del eller orden: "samt tillika beslutar, att de ifrågavarande inspektörerna skola åtnjuta ersättning för resekostnad och dagtraktamente enligt fjerde klass i gällande resereglemente."

Herr Danielson: Jag får säga, att jag i afseende på aflöningen till dessa yrkesinspektörer verkligen hade tänkt, att man kunnat sätta lönebeloppet ännu lägre, än som här föreslagits. Ty 5,000 kronor är verkligen en ganska betydlig summa; och om man sedan dertill lägger det belopp, som inspektörerna skola få åtnjuta i reseersättning, så är icke heller det en obetydlig summa. Om man tänker sig, att de hafva eller kunna få 300 resedagar om året, så få de, efter ett dagligt arfvode af blott 6 kronor, 1,800 kronor om året i dagtraktamente. Lägger man detta till den egentliga lönen, har man strax en årsinkomst af 6,800 kronor. Vill man derjemte antaga, att de åtminstone i någon mån vid skjuts å landsväg en eller annan mil kunna göra några besparingar å sin reseersättning, så stiger denna summa än ytterligare. Jag tror sålunda alls icke, att man går dem för nära in på lifvet genom att bifalla reservanternas förslag.

Angående anslag till anordnande af fabriksinspektion. (Forts.)

Nu kan man här säga, att vi äfven böra fästa afseende dervid, att yrkesinspektörerna kunna komma till större städer, der dessa 6 kronor om dagen icke räcka till logis och öfriga uppehållskostnader. Ja, det beror på, huru de vilja lefva. Jag vill medgifva, att i vissa städer det icke kan blifva mycket öfver, men det kan icke heller blifva någon synnerligen stor förlust. Och tar man härvid i betraktande, att det finnes många tjenstemän, som endast hafva 5,000 kronor i lön, men som få sitta hemma i sin verksamhet, det må nu vara i stad eller på landet, och lefva på denna lön — och någon krona om dagen går det alltid åt till deras uppehälle — under det dessa inspektörer skulle få sina lefnadskostnader hufvudsakligen betäckta genom dagtraktamentena på sina resor, så måste man erkänna, att det verkligen icke vore så obilligt, om de skulle nödgas använda någon del af dessa 5,000 kronor till sitt uppehälle under resorna.

Hvad nu vidare angår hvad reservanterna föreslagit i reservationens senare del, eller att Riksdagen måtte *besluta*, att inspektörerna skola åtnjuta reseersättning enligt resereglementets fjerde klass, så har man velat framhålla, att reservanterna synas gå ovanligt långt i detta afseende. Ja, vi hafva verkligen gått ganska långt. Men herrarne veta, huru det år efter år gått i denna fråga. Andra Kammaren har år efter år sökt få till stånd en skrifvelse till Kongl. Maj:t med uttalande af Riksdagens önskan att få förändringar i resereglementet, men någon skrifvelse blir aldrig af, ty Första Kammaren säger nej. När man då icke kommer någon vart på detta sätt, huru skall man då kunna inverka på resereglementets bestämmelser annat än genom att stadga ett bestämdt belopp i afseende på reseersättningarna? Och detta är just lämpligt i sådana fall som det föreliggande, när det är fråga om en ny författning, och nya personer skola uppföras i reglementet. Och på samma gång, som man antar en sådan bestämmelse, får kammaren också en möjlighet att göra ett uttalande, som kan hafva något inflytande på regleringen af dessa förhållanden. Då ingenting annat här sker, anser jag reservanternas yrkande fullt befogadt.

Jag skall i öfrigt tillåta mig att yttra ännu några ord om den föregifna otillräckligheten af aflöningen. Låt oss tänka på våra landtbruksingeniörer. De ligga mycket ute på resor, men hafva sammanlagdt icke mer än 4,000 kronor om året, under det dessa inspektörer i alla händelser skulle få 5,000 kronor i lön. Och jag undrar verkligen, om icke landtbruksingeniörerna ha fullt ut lika svårt arbete som fabriksinspektörerna, ja, kanske värre. De få åtminstone gifva sig ut och mäta upp marker och dylikt i både ur och skur, under det deremot fabriksinspektören bara reser till närmaste stad och, när han skall ut, lugnt går under sin paraply till närmaste fabrik. Likväl hafva landtbruksingeniörerna, efter hvad jag vill minnas, i dagtraktamente icke mer än högst 6 kronor. Om man beslutat denna inspektion, hvarom jag för min del var med, bör man derför icke gå längre, än nödvändigheten kräfver.

Det har slutligen blifvit sagdt, att, om reservanternas förslag blefve antaget, man icke skulle kunna få tekniskt duglige män till yrkes-

Angående anslag till anordnande af fabriksinspektion. (Forts.)

inspektörer. För min del tviflar jag dock icke, att detta skall lyckas, ty dessa 5,000 kronor äro dock en ordentlig aflöning, ja, väl hög.

Detta är i korthet de skäl, som förmått mig att yrka bifall till reservationen. Jag vill dock tillägga, att jag inom utskottet en stund höll på, att man skulle kunna gå en medelväg, men det var ingen inom utskottet, som ville med allvar lyssna på det. Jag yrkade nemligen, att de skulle få fribiljetter på statens jernvägar. Men då svarades, att detta ej vore lämpligt, enär utskottet nyss förut affärdat en skrifvelse, hvari yrkades afskaffande af fribiljetter. Jag genmälte härpå, att det vore ett helt annat förhållande med dessa fribiljetter, och att, om man lemnade dessa tre inspektörer fribiljetter, man derigenom kunde undvika, att de genom sina resor skaffade sig en extra inkomst. Om en inspektör reser mellan Malmö och Stockholm på andra klass, men har betaldt för resa i första klass, så gör han på prisskilnaden en vinst af minst 15 kronor. Då han till resan använder två dagar, så skulle han under dessa, utom sin stående aflöning, äfven hafva ett dagtraktamente af 20 kronor. Mitt yrkande vann emellertid icke gehör inom utskottet, och jag måste då ställa mig på den ståndpunkt, som reservanterna intagit. Jag anser, som jag nämnt, det icke olämpligt, att Riksdagen uttalar sig om den klass i reseregelmentet, hvartill desse inspektörer skola hänföras, ty det är uppenbart, att Riksdagen kan uppställa huru många vilkor som helst. Skulle regeringen icke acceptera dessa vilkor, är en annan sak, men att Riksdagen har rätt att framställa vilkoren, anser jag alldeles ostridigt.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herrar *Peterson* i Hasselstad, *Persson* i Heljebol, *Odell*, *Bruse*, *Olson* i Stensdalen, *Larsson* i Mörtlösa, *Anderson* i Himmelsby och *Petersson* i Eksebo förenade sig med herr Danielson.

Herr Persson i Mörarp: Vid behandlingen af denna fråga inom utskottet inkom från den afdelning, som haft ärendet till förberedande behandling, två alternativa förslag. Kongl. Maj:t hade, såsom herrarne finna, föreslagit den årliga aflöningen för ifrågavarande inspektörer till 6,400 kronor. Första utgiftsafdelningens ledamöter från medkammaren föreslogo aflöningens nedsättande till 6,000 kronor, hvaremot samma afdelnings ledamöter från denna kammare föreslogo ett belopp af 5,000 kronor. Detta i fråga om aflöningssiffran.

Vidare hade i det första alternativet, som utgick från afdelningens ledamöter från Första Kammaren, reseersättningen föreslagits att utgå efter tredje klassen, hvaremot afdelningens ledamöter från Andra Kammaren föreslagit densammas bestämmande efter fjerde klassen. Ett förslag framkastades då, huru vida icke man skulle kunna gå en medelväg mellan ifrågavarande förslag. Frågan härom väcktes af en utskottsledamot från denna kammare — dock icke af mig — och den föranledde, att statsutskottets förslag blef sådant, som det nu föreligger, och detta förslag utgör ju således redan det ett förmedlingsförslag. För min del kan jag icke annat än finna den föreslagna aflöningen af 5,000 kronor tillräcklig. Deremot har jag velat understödja deras mening, som anse att ifrågavarande in-

Angående anslag till anordnande af fabriksinspektion. (Forts.)

spektörers resekostnad bör bestämmas efter resereglementets tredje klass, och jag har gjort detta hufvudsakligen emedan från ledamöterna inom statsutskottet uttalades den förväntan, att i den instruktion, som komme att utfärdas för ifrågavarande inspektörer, skulle inflyta den bestämmelsen, att inspektörerna icke tillätes att uppträda såsom gäster hos de fabriksegare, hos hvilka de skola utöfva sin kontrollerande verksamhet. Jag anser denna åsigt vara rigtig och jag hörde derför äfven till min glädje det uttalande från statsrådsbänken, att herr civilministern vore beredd att i en blifvande instruktion införa ett dylikt stadgande. Det är nemligen utan allt tvifvel rigtigt, att en inspekterande myndighet icke bör uppträda som ett slags gäst hos den eller de, för hvilka han skall vara en rådgifvare, på samma gång som han utöfvar en kontroll öfver deras verksamhet.

Skilnaden emellan reseersättningen enligt tredje eller fjerde klassen i reglementet är, då man begagnar skjuts efter hästar, ingen; ty den är för båda klasserna bestämd att utgå för skjuts efter två hästar. I fråga om dagtraktamentet, utgör detsamma enligt tredje klassen 10 kronor och enligt fjerde klassen 6 kronor. Men jag anser att det icke kan vara möjligt för en person att åtminstone under alla omständigheter lefva på 6 kronor om dagen, då han nästan hela året om skall vara ifrån sitt hem på resande fot. Af denna anledning ville man genom bestämmande af det högre traktamentet förebygga detta gästande hos fabriksegarne. Jag hör visserligen någon här framför mig hviska: "det göra nog inspektörerna ändå", men jag fruktar att de skulle göra det ännu mera, om dagtraktamentet sattes så lågt som till 6 kronor; åtminstone blefve de antagligen i flera fall då tvungne att göra det.

Vidare förekommer den skilnaden, att man enligt tredje klassen i resereglementet är berättigad att resa på jernväg i första klassens vagnar, men efter fjerde klassen i vagnar af andra klass, dock att, då detta slags vagnar ej finnas, man i stället får åka i första klassens vagnar. Denna skilnad bör icke uppgå till något nämnvärdt belopp; och då dessa kostnader skulle utgöras för endast tre personer, så synes mig den högre ersättningen vara att föredraga, om derigenom kan förebyggas att inspektörerna skulle nödgas att äta nådebröd hos de fabriksegare, hvilkas verksamhet de hade att kontrollera.

Nu har man jemfört dessa ifrågavarande inspektörers blifvande verksamhet med, om jag minnes rätt, landtbruksingeniörernas; men härvid är att märka, att ifrågavarande inspektörer äro till följd af bestämmelserna i en af Riksdagen antagen lag förbjudna att befatta sig med någon industriel verksamhet och särskildt få de icke vara intresserade i så beskaffade företag, som falla inom deras granskningsområde.

Dessa skäl hafva för mig varit bestämmande för att biträda ett förslag till beslut, som dock icke lyckats kring sig samla utskottets öfrige ledamöter från denna kammare, och jag finner ingen anledning att frångå statsutskottets förslag. Vilja herrarne bifalla reservanternas hemställan, så skall jag icke så mycket sörja deröfver, men jag befarar, att ett beslut i enlighet dermed skulle medföra, att man icke

lyckades erhålla för uppdraget fullt lämplige män. Jag anhåller således att få yrka bifall till statsutskottets föreliggande förslag.

Angående anslag till anordnande af fabriksinspektion. (Forts.)

Herr Stjernspetz: Efter som jag hade ordet, när frågan om sjelfva lagen i detta ämne förevar till behandling i kammaren, så vill jag be att jemväl få yttra några ord i fråga om organisationen af skyddet mot yrkesfara. Jag får i sådant afseende säga, att den kongl. propositionen i denna del icke är tillfredsställande, och lika litet har utskottets förslag och den nu förda diskussionen varit egnade att utreda eller klargöra den blifvande verksamheten. Här synes man nemligen endast kifvas om, huru vida desse inspektörer skola få några kronor mer eller mindre i aflöning och resetraktamenten, under det man helt och hållet förbiser lagens ändamål, eller på hvad sätt man bäst må komma till det resultat, som med densamma åsyftas. Derom har jag knappast hört någon talare yttra sig, ehuru detta torde vara den vigtigaste delen af förslaget.

Det torde sålunda icke vara svårt inse, att tre inspektörer med lika magt och myndighet samt utan någon synnerlig inbördes samverkan, och hvilka, sedan de blifvit utnämnde, förutsättas komma att färdas kring land och rike, icke skola kunna bilda någon enhet vid fullföljande af det mål, som man åsyftar.

Vidare skall jag be att få fästa uppmärksamheten derå, att detta skydd mot yrkesfara icke alls kommer att bero på mängden af expeditionsresor. Hvad som för mig i första rummet synes vara vigtigast vore, att det skulle finnas en myndighet, som hade reda på hvilka försigtighetsmått borde iakttagas vid de olika slagen af fabriker, äfvensom att på ett ställe sammanfördes alla de upplysningar, som kunde lända till minskning af yrkesfarorna. Jag anser derför lämpligast, att för detta ändamål först tillsattes endast en enda inspektör, som ju kunde kallas öfverinspektör, hvilken hade till uppgift att i första rummet insamla och ordna alla de upplysningar om nödiga anstalter mot yrkesfara, som kunde stå att erhålla.

Här har under diskussionen blifvit nämndt, såsom jag tror med rätta, att de fleste arbetsgifvare och fabrikanter mycket gerna skulle sjelfve vilja göra allt hvad i deras förmåga står för att befrämja den sak, hvarom är fråga, men att likväl många underlåta detta af okunnighet så väl om sättet att dervid gå till väga som äfven om de faror, som äro förknippade med utöfningen af deras egen industri. Det vore således af högsta vigt, att det funnes ett ställe, från hvilket kunde utskickas förhållningsregler till arbetsgifvarne om, huru de skulle inrätta sina verkstäder och fabriker i nämnda afseende. Derigenom skulle också en god del af kontrollen blifva betydligt lättare. Jag skulle således, som sagdt, icke vilja att man, åtminstone att börja med, tillsatte mer än en inspektör med nödiga biträden, och att deras första uppgift blefve att så väl i in- som utlandet noga taga reda på alla hit hörande inrättningar, och beder jag få påpeka, att det just för närvarande pågår i Berlin en stor utställning af alla de inrättningar, som äro afsedda att skydda arbetarne mot yrkesfaror. En med denna jemförlig institution hafva vi här i Stockholm uti

Angående anslag till anordnande af fabriksinspektion. (Forts.)

den s. k. sundhetsinspektionen. Der finnes icke mer än en enda inspektör, och denne har till uppgift att undersöka och kontrollera alla matvaror, som dagligen i tusentals lass införas på torgen, äfvensom alla charkuteribodar, mjölk- och brödbodar samt all öl-, sprit- och vinförsäljning m. m. Denne ende inspektör är biträdd af en under honom ställd sundhetsbyrå med en der anställd läkare, som verkställer de kemiska undersökningarna af dessa varor. Här skulle i hans ställe behöfvas en eller flere byggnadsingeniörer. När man nu ser, huruledes sundhetsinspektören i Stockholm på ett ganska verksamt sätt bidrager till att hindra införandet hit af osunda och skadliga födoämnen, oaktadt lättheten för dessa landtbor, som komma med sina lass, att dölja undan deras innehåll genom skyndsam försäljning, så kunde man väl påräkna en motsvarande nytta af den ifrågasatta öfverinspektören, hvilkens arbete dessutom komme att underlättas derigenom, att de fabriker, som han skall inspektera, *icke*, likt de torgförda matvarulassen, efter ett par timmar lemna sin plats, utan alltid finnas qvar på samma ställe.

När man sålunda ser, att inom en så stor kommun som hufvudstaden en enda sundhetsinspektör är tillräcklig för den dagliga inspektionen, hvartill verksamt bidrager hans tillkännagifvanden i de allmänna tidningarna om hvilka personer, som beträdas med att införa dåliga och förskämda varor och hvilka tillkännagifvanden för dessa personer medföra skam och derjemte materiel förlust, så skulle också denne öfverinspektörs öfver fabrikerna verksamhet mycket väl kunna ordnas så, att han icke behöfde så flacka kring land och rike, som man synes tänkt sig. Endast när antaglig anledning dertill gåfves, kunde inspektionsresor behöfva företagas, hvaremellan sundhetsnämnderna och polisen i de särskilda orterna ju hafva till åliggande att till öfverinspektören göra anmälan, när något förefaller, som påkallar hans embetsåtgärd. I sådant fall skulle dessutom arbetarne i fabrikerna, när de komme underfund med, att en dylik myndighet funnes, väl icke underlåta att, när deraf gjordes behof, påkalla hans mellankomst.

Jag finner således, att denna inspektions öfverlåtande åt tre personer icke skall leda till det mål man åsyftar, och att i öfrigt denna tredelning enligt mitt bestämda förmenande icke är på något sätt tillfredsställande.

Huru svårt det än kan låta, skulle jag derför helst vilja afslå så väl utskottets som reservanternas förslag. Jag skall emellertid, herr talman, icke göra något yrkande.

Herr Lasse Jönsson: Då herr Stjernspetz icke gjort något yrkande, så behöfde jag egentligen icke uppträda för att vederlägga honom. Jag ber dock att få säga, att det förefaller mig något underligt, att herr Stjernspetz blott föreslagit *en* yrkesinspektör, och att denne i främsta rummet skulle skickas till främmande länder. Jag undrar, om detta kan vara till nytta för den svenska industriens arbetare.

Hvad beträffar frågan om de framstälda förslagen till aflöning

äro för höga eller för låga, så kommer svaret på den frågan att blifva beroende af, hurudana qvalifikationer man tänkt sig hos de personer, som utnämnas till yrkesinspektörer. Vi reservanter hafva icke ansett dessa qvalifikationer böra vara så stora, som t. ex. talaren på göteborgsbänken ansåg, och vi fingo ett godt stöd för denna vår uppfattning i en upplysning af en af utskottets ledamöter från Första Kammaren. Denne yttrade nemligen, att jernkontoret, som redan utskickat personer för att se till, huru jerntillverkningen bedrifves, kommit till den åsigten, att de mest praktiska och dugliga inspektörer erhållits, om man tagit verkmästare eller lägre ingeniörer. Detta stöder åtminstone mig i den uppfattningen, att man hellre bör taga sådana personer än högre militärer och personer i den samhällsställning, att de icke kunna lefva på den lön, som reservanterna föreslagit.

Angående anslag till anordnande af fabriksinspektion. (Forts).

Jag skall för öfrigt instämma i hvad herr Danielson yttrat och yrkar sålunda afslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr *Holmgren* instämde häruti.

Herr Bengtsson i Gullåkra: Om jag för min del skulle yrka bifall till något af de framstälda förslagen, så vore det till reservationen. Jag är nemligen fullt öfvertygad, att med den aflöning reservanterna föreslagit man mycket väl skall kunna finna så dugliga personer, som det behöfves. Likaså synes det mig lämpligt, att deras resekostnader utgå efter 4:de klassen i resereglementet.

Jag kan emellertid ej heller yrka bifall till detta förslag. Jag tror nemligen, att så väl statsutskottets majoritet som reservanterna förbisett en sak. I det af Kongl. Maj:t framlagda förslaget gjordes nemligen den ändringen, att fabriksinspektionen skulle börja den 1 juli 1890, i stället för den 1 januari samma år. Nu har emellertid utskottet icke dess mindre föreslagit beviljande af så stort belopp, som skulle åtgå för inspektionen under hela året. Jag vill icke påstå, att hela summan skulle komma att utgå, men det synes mig, som om det icke vore behöfligt att anvisa mer än beloppet af lönerna för ett halft år.

På detta skäl anhåller jag om återremiss af ärendet.

Herr Danielson: Till svar på hvad den siste värde talaren nämnde om det förhållande, att Riksdagen ändrat lagens tillämpning till ½ år senare än hvad Kongl. Maj:t föreslagit, så ber jag att få säga, att vi icke alldeles förbisett den frågan i utskottet. Men icke synes mig den omständighet, som herr Jöns Bengtsson framhållit, innebära något hinder för antagande af reservanternas förslag. Ty när inspektörerna icke kunna tillsättas förr än den 1 juli 1890, så kommer antingen det anslagna lönebeloppet att gälla till samma tid det derpå följande året, eller också kommer endast hälften deraf att utgå för 1890, derest man vill hafva kalenderår för aflöningen, och den andra hälften besparas.

Då jag sålunda icke tror, att någon misstydning kan ifrågakomma,

Angående anslag till anordnande af fabriksinspektion. (Forts.)

finner jag intet skäl till återremiss, utan vidhåller fortfarande mitt yrkande om bifall till reservanternas förslag.

Herr Andersson i Nöbbelöf: Det nämndes nu, att någon missuppfattning icke skulle ifrågakomma, i fall kammaren antoge utskottets eller reservanternas förslag. Jag tycker dock, att ordalagen äro alldeles tydliga. Det heter nemligen i reservationen, att Riksdagen må på det sätt bifalla Kongl. Maj:ts förevarande framställning, att Riksdagen, för anordnande af fabriksinspektion, på extra stat *för år 1890* anvisar till aflöning åt tre inspektörer 15,000 kronor, med 5,000 kronor till hvardera o. s. v. Det kan väl icke vara tydligare uttryckt, att anslaget skall vara för 1890. Då emellertid den ändringen är vidtagen, att lagen träder i kraft först den 1 juli 1890, i stället för såsom Kongl. Maj:t föreslagit den 1 januari samma år, kan jag icke tänka mig, att meningen skulle vara, att inspektörerna skulle erhålla lön för ett helt år under 1890. Då emellertid ordalagen äro sådana, att förslaget måste tolkas så, ber jag att få instämma med dem, som yrkat återremiss.

Herr Danielson: Skulle man vilja hafva uttaladt, att anslaget afser ett helt år för inspektörernas tjenstgöring och icke endast senare hälften af 1890, så skall jag be att få föreslå det tillägget, att dessa löner skola utbetalas "för år räknadt". Derigenom skulle då, synes mig, all tvetydighet blifva undanröjd.

Jag yrkar sålunda bifall till reservationen med den ändring, att efter ordet "hvardera" inskjutas orden "*för år räknadt*".

Herr vice talmannen L. O. Larsson: Jag vet icke, om det kan vara behöfligt att tillägga dessa ord "för år räknadt", då detta anslag skall å extra stat utgå. För öfrigt vet man icke, när dessa komma att tillsättas. Det är ju möjligt, att det kan vara behöfligt att tillsätta åtminstone en eller två af inspektörerna redan vid årets början för att i utlandet taga reda på åtskilliga förhållanden, som härmed stå i sammanhang, för uppsättande af instruktion samt för att tillhandagå med råd och upplysningar, i fall sådana erfordras. Men om man nu anslår hela detta belopp, som icke är så stort, 16,800 kronor, så kommer, i fall inspektörerna icke tillsättas — och de blifva naturligtvis icke tillsatta, om de ej behöfvas — detta anslag icke att helt och hållet utgå. Man får då de penningar qvar, som blifva öfver, och det kan derför icke vara någon fara att antaga reservanternas förslag. Jag har inom utskottet biträdt det förslag, som innehölls i alternativet n:o 2, det samma som återfinnes i reservanternas hemställan, ehuru i det beslut, hvarom vi i utskottet röstade, dessa rader om reseersättningen icke voro i klämmen intagna. Det var också mycket tal om, huru vida bestämmelsen om reseersättningen skulle intagas i klämmen eller icke. I det alternativ, som framställdes af statsutskottets ledamöter från Första Kammaren, var i motiveringen antydt, att de skulle få ersättning enligt 3:dje klassen i resereglementet, men ledamöterna från denna kammare förordade reseersättning enligt 4:de klassen, och denna åsigt har jag också biträdt.

Angående anslag till anordnande af fabriksinspektion. (Forts.)

Jag tror icke heller på det der talet, att, om man gifver inspektörerna ersättning enligt 3:dje klassen, skola de icke emottaga några bjudningar på sina resor. Andra säga åter, att de blifva så mycket bjudna, och derför behöfva de icke så stor reseersättning. Men jag tror icke man bör taga hänsyn till dylika omständigheter, och man kan ju icke i deras instruktion säga, att de icke få taga emot bjudningar af fabriksegarne, ty då kunde något hända, som icke borde ske. Tillsätter man inspektörer, som äro så osjelfständiga, att de icke ordentligt fullgöra sin pligt, om de blifva bjudna af eller komma att något umgås med fabriksegarne, då vore det illa beställdt med hela institutionen och då vore det bättre att afslå allt sammans. Detta har jag förut också velat, ehuru jag nu icke vill framställa något sådant yrkande; ty då Riksdagen beslutat, att denna institution skall finnas, har jag underordnat mig. Jag anser dock, att både aflöningen af 5,000 kronor och reseersättning efter fjerde klass äro alldeles tillräckliga. Då man nedsatt den af Kongl. Maj:t begärda aflöningen, 6,400 kronor, till 5,000 kronor, kan man ju äfven nedsätta reseersättningen för desse inspektörer till fjerde klassen, ty principen är ju den, att ju högre aflöningen är, desto större skall reseersättningen vara.

Jag är sålunda med om motiveringen till denna reservation. Då vi inom utskottet röstade mellan de båda alternativa förslagen, var i det alternativ, för hvilket jag röstade, frågan om reseersättning icke intagen i klämmen, utan endast i motiveringen. Då denna sak nu inkommit i klämmen af denna reservation, har det varit något missförstånd, som gjort, att jag kommit att blifva antecknad bland dem, som afgifvit denna reservation. Jag vill derför nu förena mig med dem, som yrkat bifall till reservationen med den förändring att de fyra sista raderna skulle utgå ur klämmen och reseersättningen endast beröras i motiveringen. Jag tror, att det var herr Gibson, som först framstälde detta förslag, och jag skall derför be att få förena mig i hans yrkande.

Herr Månsson: Det var med anledning af de sista orden i den näst föregående talarens anförande, då han yrkade, att de tre sista raderna i reservationen skulle utgå, som jag begärde ordet. Det har nemligen uteslutande varit med den förutsättning, som denna reservation innehåller i dessa rader, som jag tänkte vara med om densamma. Såsom herrarne torde minnas, var jag, då frågan om inrättande af dessa inspektörer förevar i kammaren, helt och hållet emot denna inspektionsidé, och jag skulle måhända i konseqvens dermed nu yrka afslag å betänkandet, men i likhet med föregående talare skall jag böja mig för Riksdagens en gång fattade beslut i ämnet och icke göra något yrkande på afslag, utan vara med om reservanternas förslag. Det innebär, såsom en talare sagt, helt och hållet en nyhet att nu införa i vårt resereglemente en korporation, som icke stått der förut, och att bestämma, huru dessa herrar skola resa. Jag vet icke, att Riksdagen förut uttalat sig i dylika fall, men hvad jag vet är, att hvarje framställning i dessa frågor alltid strandat mot Första Kammarens nej, och huru mycket vi än uttalat oss om, att dessa resor vore för dyra och tjenstemännen göra stora besparingar på dem, så komma vi

Angående anslag till anordnande af fabriksinspektion. (Forts.)

ändock icke någon väg. Nu har man ansett obilligt, att dessa inspektörer skulle resa allenast efter fjerde klass, men då man ser efter i resereglementet, hvilka de skulle blifva likstälda med, så finner man att det är ingeniörer vid landtmäteristyrelsen, mariningeniörer, kaptener, ryttmästare, häradsskrifvare, kronofogdar, kyrkoherdar med flere, allt tjenstemän, i hvilkas sällskap jag tycker, att dessa inspektörer borde kunna trifvas utmärkt väl. Att sätta dem öfver dessa personer och göra dem till högre tror jag icke kunna vara rigtigt.

Man har här uttalat den mening, att Kongl. Maj:t borde föreskrifva, att dessa inspektörer icke finge emottaga bjudningar från fabriksegarne. Men är det väl rimligt, att, när en sådan inspektör kommer ut i landsorten, han ej skall få taga emot ett glas öl eller en måltid mat hos den, hvilkens fabrik han inspekterar. Jag vill bedja, att en sådan bestämmelse icke införes uti deras instruktion. Säkert är att den icke kan efterlefvas. Icke behöfva inspektörerna blifva sämre för det att de mottaga en eller annan bjudning. Ty jag hoppas, att dessa inspektörer skola vara så stabila karlar, att de ej låta påverka sig af något sådant. Misstänker man det, så är det föga väl beställdt med hela institutionen. Såsom jag redan nämnt, anser jag det vara alldeles tillräckligt i detta fall att bestämma en lön af 5,000 kronor och att låta inspektörerna resa efter 4:de klass i resereglementet. De måste ju nästan ständigt vara på resor, och få nog resa 300 dagar om året, och erhålla derför i reseersättning 1,800 kronor. Under sådana omständigheter och då jag anser vigtigt att göra ett sådant tillägg, som i de sista raderna af reservationen finnes intaget, ber jag att få yrka bifall till reservationen oförändrad.

I detta yttrande instämde herrar *Bexell*, *Bengtsson* i Boberg och *Petersson* i Dänningelanda.

Herr Bengtsson i Gullåkra: Sedan en af statsutskottsledamöterna föreslagit ett sådant tillägg till den afgifna reservationen, att icke större belopp må utgå i aflöning åt dessa inspektörer än i förhållande till hvad som verkligen utgår under året, så ber jag att få återtaga mitt förra yrkande om återremiss och i stället instämma i det af desse reservanter framstälda förslag.

Häruti förenade sig herrar *Andersson* i Nöbbelöf, *Åkesson* och *Erickson* i Bjersby.

Herr Gibson: Då detta är en ny institution, är det af så mycket större vigt, att den redan från början ordnas på ett lämpligt sätt, så att icke hela saken blir misslyckad.

Herr Lasse Jönsson ansåg icke nödvändigt, att desse fabriksinspektörer hade någon högre bildningsgrad. Jo, detta är alldeles nödvändigt, ty de skola tillhandagå med upplysningar och råd. De böra också vara sjelfständige män, som handla endast efter eget omdöme samt icke påverkas af intryck från ena eller andra hållet. Väljer man icke sådana personer, skapar man endast sinekurer, och

Angående anslag till anordnande af fabriksinspektion. (Forts.)

inspektörerna komma då att vålla många trakasserier, utan att göra någon verklig nytta.

Samme talare ansåg äfven, att ingeniörer af lägre grader och verkmästare mycket väl kunde användas såsom inspektörer och meddela råd, men jag undrar, om icke den, som förestår ett industrielt etablissement, i allmänhet är mera hemma i sitt yrke och dermed samslägtade förhållanden än en verkmästare, som dessutom icke behöfver känna yrket, kan vara, och i så fall skulle en verkmästare icke kunna meddela några råd och upplysningar. Deremot synes det mig mycket lämpligt, att man tager hänsyn till, huru andra länder gått till väga i detta afseende, och i England har man gjort på helt annat sätt, än här ifrågasättes.

Aflöningen och reseersättningen böra helt och hållet bero på, huru pass bildade inspektörer man väljer. Tager man sådana personer, som herr Lasse Jönsson uppgaf, kunna de naturligtvis mycket väl nöja sig med att resa enligt 4:de klass i reglementet. Men jag är fullt säker, att valet af sålunda qvalificerade män skall förstöra hela ändamålet med lagen. Af formella skäl, såsom jag nyss antydt, vidhåller jag fortfarande mitt förut gjorda yrkande.

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade yrkats: 1:o bifall till utskottets hemställan; 2:o afslag å samma hemställan och bifall till herr A. P. Danielsons m. fl. reservation oförändrad; 3:o bifall till densamma med den af herr Danielson under öfverläggningen yrkade förändring; 4:o bifall till samma reservation enligt herr Gibsons ändringsförslag; och 5:o ärendets återförvisande till utskottet för förnyad behandling. Herr talmannen gaf propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för antagande af herr Gibsons ändringsförslag. Votering blef begärd och företogs, sedan till kontraproposition antagits bifall till herr Danielsons under öfverläggningen framstälda yrkande, enligt en nu uppsatt omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som, med afslag å statsutskottets hemställan i utlåtandet n:o 7 a, antager det förslag till beslut i ämnet, som framlagts i den af herrar A. P. Danielson m. fl. afgifna reservationen, dock med uteslutande af sista delen eller från och med orden "samt tillika beslutar", röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren bifallit det i reservationen framstälda förslaget med den af herr Danielson yrkade förändring.

Omröstningen utföll med 73 ja mot 130 nej; och hade kammaren

alltså antagit det förslag till beslut i ämnet, som innefattades uti den af herrar A. P. Danielson m. fl. afgifna reservationen med den ändring, att mellan orden "hvardera" och "och till bestridande" skulle införas orden "för år räknadt".

§ 7.

Föredrogos, hvart för sig, och biföllos statsutskottets utlåtanden

N:o 70, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående uteslutande ur riksstaten för år 1890 af det för Hennes Kongl. Höghet prinsessan Eugenie anvisade anslag m. m; och

N:o 71, angående statsbidrag för ny reglering af Umeå stad i följd af den staden år 1888 öfvergångna brand.

§ 8.

Angående kapitalisering och aflösning af tolagsersättningen.

I ordningen förekom härnäst statsutskottets utlåtande N:o 72, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om framläggande af förslag till kapitalisering och aflösning af tolagsersättningen.

Med hufvudsakligt tillstyrkande af berörda af Herr *M. Dahn* inom Andra Kammaren afgifna motion (N:o 145) hemstälde utskottet i detta utlåtande:

"att Riksdagen må hos Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes, så snart ske kan, till Riksdagen afgifva förslag till upphörande eller reglering af den till rikets stapelstäder utgående tolagsersättningen."

Ordet begärdes af

Herr Ryding, som yttrade: Jag ber få fästa kammarens uppmärksamhet derpå, att statsutskottet i dess nu föredragna utlåtande gått vida längre än motionären ifrågasatt. Motionären har i sin motion endast begärt framläggandet af ett förslag till *kapitalisering* och *aflösning* af utgående tolagsersättning. Men statsutskottet har derutöfver framstält ett alternativt förslag om *upphörande* af tolagsersättningen, utan att dervid foga ens den ringaste antydan, att något nederlag derför skulle lemnas, och detta synes mig vara både oformligt och alltför våldsamt för att icke böra anmärkas.

Af motiveringen kan man visserligen ana, hvarifrån statsutskottet får detta sitt förslag om upphörande af tolagsersättningen. Jag förmodar nemligen, att utskottet syftar på skatteregleringskomiténs i utlåtandet omnämnda förslag. Men detta förslag om indragning till statsverket af den åt stapelstäder i allmänhet förunnade tolagsersättning eller andel af tullmedel afgafs blott under den förutsättning, "att staten

samtidigt skulle öfvertaga bestridandet af alla de kostnader, som förut ålegat städerna med hänsyn till tullverket, ständig inqvartering och aflöning af rådhusrätt samt de tjenstebefattningar, som afsåge statsändamål i öfrigt och motsvarade sådana, som på landsbygden bekostades af statsmedel"; "att staten skulle inlösa de byggnader och inventarier, städerna för ofvan nämnda statsändamål anskaffat." Vid sådant förhållande hade väl i statsutskottets kläm bort fogas en hänvisning härtill, derest det varit utskottets mening att hänföra sig till detta skatteregleringskomiténs förslag.

Angående kapitalisering och aflösning af tolagsersättningen. (Forts.)

Jag hemställer nu, att orden *upphörande eller* måtte utgå i det blifvande beslutet, så att detta kommer att lyda: "att Riksdagen må hos Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes, så snart ske kan, till Riksdagen afgifva förslag till reglering af den till rikets stapelstäder utgående tolagsersättningen." Äfven skatteregleringskomiténs förslag förutsätter ju en sorts reglering af tolagsersättningen och om nu statsutskottet vid affattandet af sin hemställan haft i tankarne detta senare förslag, så skulle genom ett bifall till mitt yrkande komma att uttryckas samma mening, som man måhända velat hafva fram, men utan all tvetydighet.

Såsom representant för tre stapelstäder är det klart, att det för mig skulle vara kärast, om dessa städer finge sitta i orubbadt bo och motionen lemnades utan afseende. Men då en framställning i sådant syfte naturligtvis icke har den ringaste utsigt att här i denna kammare göra sig gällande, inskränker jag mig nu till det yrkande jag gjort, ett yrkande, hvars befogenhet jag hoppas kammaren icke skall underkänna.

Häruti instämde Herrar *Nyström*, *Werner*, *E. W. Carlson*, *C. O. Berg*, *Billing*, *Lönegren*, *Swartling*, *O. Melin*, *Andrén*, *Winkrans*, *Essén*, *Lilljeqvist*, *Bratt*, *Elis Nilson*, *Thestrup*, *Lilienberg*, *Svensson* från Carlskrona, *Stockenberg*, *Andersson* från Malmö, *Waldenström* från Gefle, *Schöning*, *Kardell*, *Sandwall* och *Arhusiander*.

Herr Carl Ifvarsson yttrade: Jag skulle kunna gifva den förste talaren, som yttrade sig och påpekade, att utskottet bort hänföra sig mera till statsregleringskomiténs betänkande, rätt uti, att man kunnat göra detta och gå något längre tillbaka i fråga om den utredning, som skatteregleringskomitén åstadkommit. Man hade i utlåtandet kunnat intaga en utredning i afseende å tolagens ursprungliga tillkomst, och jag tror att man derigenom kunnat ådagalägga, att städerna fått den som hjelp men icke såsom ett privilegium. Men att man icke gjort detta, beror derpå, att man inte tänkt att afskaffa den utan vederlag derför till städerna, och då var det öfverflödigt att intaga denna utredning. De upplysningar, som derigenom kunnat lemnas, hade dock kanske varit till gagn för den talare, som yttrade sig, ty då hade han sett, hvilka rättigheter städerna fått, och då hade han kanske varit litet mera belåten med hvad som nu af utskottet är ifrågasatt.

Hvad beträffar hans yttrande, att utskottet gått längre, än hvad

Angående kapitalisering och aflösning af tolagsersättningen. (Forts.)

motionären föreslagit, bestrider jag det. Motionären har ju föreslagit kapitalisering och aflösning af utgående tolagsersättning. Men en kapitalisering af tolagsersättningen skulle väl förutsätta, att denna ersättning skulle såsom sådan upphöra. Ty skulle man lemna ett visst kapital i ersättning för tolagen, skulle tolagsersättningen icke utgå sedermera. Således ligger deruti ett förslag om tolagsersättningens upphörande, och jag tror således icke, att det finnes det ringaste skäl att stryka de ord, som ifrågasatts. När man satt *upphörande eller reglering*, förutsätter det, att ordnandet af denna sak kan ske på flera sätt, antingen såsom motionären föreslagit, genom kapitalisering och aflösning af tolagsersättningen, eller möjligen, såsom skatteregleringskomitén påpekat, genom eftergifter för städerna i andra hänseenden, så att man tager bort tolagsersättningen och befriar städerna från en del onera, som de nu hafva. Det är också ett sätt, hvarpå tolagsersättningen kan upphöra. Man har äfven förestält sig, att det kunde bli fråga om en ny reglering af tolagsersättningen, likasom man förut vidtagit en sådan. En sådan reglering borde hafva stått i samband med frågan om de nya tullarne, ty genom den blef ersättningen till städerna högre än förut. Men att den det skulle blifva har väl icke varit meningen, ehuru städerna vid den förra regleringen blefvo förbehållna en viss procents förhöjning i ersättningen i fall tulluppbörden komme att stiga utöfver hvad den var vid regleringen. Man trodde kanske då, att tullinkomsterna skulle minskas och derför blefvo städerna tryggade vid ett visst belopp, och fingo, för den händelse tullinkomsterna *möjligen* skulle stiga, ett litet tillägg utöfver den ersättning, som bestämdes till den minsta. Nu lärer man väl, ifall icke någon förändring vidtages, och om det är meningen att ytterligare utveckla tullsystemet, böra tillse, att tolagsersättningen blir rimlig; ty den kan stiga ofantligt högt, då man kan tänka sig, att det blir en ofantligt stor tillökning i tullinkomsterna, och stapelstäderna alltjemt skola hafva 5 procent af densamma. Man kan då lätt finna, att staten får vidkännas en orimlig utgift till städerna, och att, om icke något annat vidgöres, en reglering af tolagsersättningen måtte vara på sin plats.

Jag tror derför, att det finnes fullt skäl för hvad utskottet åtgjort i frågan; och jag yrkar för den skull bifall till utskottets hemställan oförändrad.

Häruti instämde herr *Eriksson* i Elgered.

Herr vice talmannen L. O. Larsson: Man visste nog i utskottet, att detta förslag var en ömtålig fråga för representanterna för stapelstäderna; men man trodde icke, att den skulle vara så ömtålig, att protester skulle ske mot ett sådant utlåtande, som föreligger, ty deri är icke uttaladt ett enda ord, som på något sätt skulle kunna förnärma dem, som åtnjuta tolagsersättning. Såsom redan nämnts, har denna fråga förut varit föremål för behandling, och det vore angeläget att få den så snart som möjligt afgjord. Derigenom torde ock, säger utskottet, såväl stapelstädernas som statens välförstådda intresse kom-

Angående kapitalisering och aflösning af tolagsersättningen. (Forts.)

ma att främjas. Men då frågar man: vi skola hafva bort ordet *upphörande*, ty ett sådant tillägg går utöfver hvad motionären föreslagit. Nej visst icke. Ty, såsom herr Carl Ifvarsson nyss påpekat, har motionären föreslagit, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, "att Kongl. Maj:t täcktes snarast möjligt för Riksdagen framlägga förslag till kapitalisering ock aflösning af utgående tolagsersättning", och det kan väl icke vara meningen, att, om man bifaller motionärens förslag och aflöser hela tolagsersättningen, denna ersättning icke skulle upphöra. Det är ju icke rimligt. Men dermed är också bevisadt, att utskottets förslag ligger inom ramen af motionen. Utskottet har emellertid nu icke velat ingå i pröfning, huruvida tolagsersättningen skall aflösas eller huruvida frågan skall ordnas på annat sätt till båtnad för statens och stapelstädernas gemensamma intressen. Denna sak bör derföre föregås af en utredning, och vi inom utskottet voro icke i stånd att åstadkomma en sådan af den beskaffenhet, att på grund deraf förslag kunde framläggas till sakens slutliga afgörande. Men då man i sådana ordalag, som här föreslås, hos Kongl. Maj:t begärt utredning och förslag i ämnet, synes det mig som om ingens rätt blefve på något sätt kränkt, och som om hvar och en, som biträder utskottets hemställan, har sin talan öppen, då förslaget slutligen framkommer från Kongl. Maj:t till Riksdagen.

Det var åtskilligt mera jag tänkte säga i denna fråga, men jag har blifvit förekommen af herr Carl Ifvarsson, som sagt hvad jag skulle velat säga. Jag slutar med att yrka bifall till utskottets hemställan oförändrad.

Herr Ahlström: Jag begärde ordet med anledning af herr Carl Ifvarssons yttrande. Han påstod, att i utskottets hemställan, deri det tillstyrkes, att man hos Kongl Maj:t skulle begära afgifvande till Riksdagen af förslag till "upphörande eller reglering" af den till rikets stapelstäder utgående tolagsersättningen, icke vore inlagdt något annat än hvad motionären föreslagit med sin hemställan om "kapitalisering och aflösning" af tolagsersättningen. Jag ber dervid få påpeka, att det visserligen är rätt, såsom herr Ifvarsson sade, att en kapitalisering af tolagsersättningen förutsätter upphörande af denna ersättning, samt att i motionen åsyftas, att ett sådant upphörande skulle ske mot aflösning. Men då i utskottets förslag först talas om *upphörande* och detta uttryck sedan genom ordet *eller* sättes i opposition mot *reglering* af tolagsersättningen, kan dermed icke åsyftas detsamma, som af motionären är i motionen föreslaget; och derföre kan jag icke i betraktande af detta ordet *eller* underlåta, då en skrifvelse naturligtvis nu skall beslutas, att yrka bifall till det af förste talaren framstälda förslag om borttagande af orden "*upphörande eller*".

I öfrigt skall jag, för att ej onödigtvis framkalla någon diskussion i sjelfva saken, icke yttra mig vidare, än för att påpeka, att, då herr Carl Ifvarsson nämnde, att skatteregleringskomitén kommit till den åsigt, att frågan om tolagsersättningen till städerna icke hade någon privilegiinatur eller vore att betrakta såsom grundad på kontrakt mellan staten och städerna, detta i skatteregleringskomiténs utlåtande, såsom

Angående kapitalisering och aflösning af tolagsersättningen. (Forts.)

i motionen blifvit refereradt, grundats derpå, att tolagens förlänande icke i regeln varit förenadt med påläggandet af skyldigheter, hvilka förut varit för den kommunala verksamheten främmande, och att således a contrario måste dragas den slutsats, att åtminstone i de städer, hvarest tolagen kommit till mot öfvertagande å städernas sida af vissa skyldigheter — der måtte det få anses vara ett aftal, som ligger till grund för tolagen — samt vidare att nu icke förefinnes ett sådant behof af reglering af tolagsersättningen, som då 1857 års reglering skedde, hvarmed man nemligen åsyftade att undvika alla de svårigheter för allmänna rörelsen, som förut förekommo till följd af det föråldrade sätt, hvarpå tolagen utgick.

Jag vill icke vidare inlåta mig på hufvudsaken.

Herr Dahn: Den siste talaren yttrade, att det nu icke funnes behof af någon ny reglering utaf tolagsersättningen, och att det vore bäst att låta städerna sitta i orubbadt bo, och det finner jag helt naturligt från hans synpunkt. Men tydligt är, att, då regleringen 1857 vidtogs, man icke trodde, att tolagsersättningen skulle stiga till en sådan höjd, som fallet blifvit. Den hade nemligen redan år 1886 stigit icke mindre än 130 procent, hvilket säkerligen icke var statsmagternas mening, då denna reglering genomfördes. Att det i utskottets hemställan införda ordet "upphörande" skulle strida emot hvad motionären åsyftat, tror jag mig kunna försäkra icke vara förhållandet. Det är ju tydligt, att, om en kapitalisering och aflösning kommer till stånd, måste deraf följa, att tolagsersättningen upphör. Men att detta skulle ske emot vederlag är helt naturligt, och jag tror äfven, att detta varit utskottets mening. Ty äfven om man hyser starka tvifvel om berättigandet af tolagsersättningen, så fordra likväl billighetsskäl, att städerna, som ju i god tro användt densamma såsom pant och underlag för sin skuldsättning, icke beröfvas den utan skälig ersättning. Utskottet säger:

"Utskottet har nu icke trott sig böra ingå i pröfning, huruvida tolagsersättningen, såsom motionären antydt, bör kapitaliseras och aflösas. Äfven andra utvägar för frågans lösning hafva vid särskilda tillfällen blifvit påvisade. Sålunda har, enligt hvad ofvan meddelats, blifvit föreslaget, dels att en minskning i den till städerna utgående tolagsersättningen skulle ega rum, dels ock att denna ersättning skulle indragas och staten i stället öfvertaga bestridandet af de kostnader, som förut ålegat städerna med hänsyn till vissa allmänna ändamål. Men vare sig fråga är om tolagsersättningens reglering eller dess upphörande på grund af åtgärder i nu antydda syften" o. s. v.

Nu antydda syfte har utskottet anfört något längre upp i motiveringen, så nemligen, att städerna skulle befrias från vissa onera, som nu åligga dem på grund af denna tolagsersättning. Jag kan sålunda icke finna annat, än att utskottet är för att ett uppförande af tolagsersättningen ej bör ske annorledes än emot ersättning, och jag tror, att när regeringen tager saken om hand, den icke skall underlåta att påakta hvad rätt och billigt är. Jag hemställer om bifall till utskottets förslag oförändradt.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad och herr talmannen till proposition upptagit de olika yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan oförändrad.

§ 9.

Om utredning angående utgifvande af en statstidning för legala tillkännagifvanden m. m.

Härefter föredrogs statsutskottets utlåtande n:o 73, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning angående utgifvande af en statstidning för legala tillkännagifvanden m. m. samt om beviljande af ett extra anslag å 1,500 kronor för utredningens verkställande.

I detta utlåtande hemstälde utskottet: "att Riksdagen må ställa till Kongl. Maj:ts förfogande ett extra anslag af 1,500 kronor till utrednings verkställande, *dels* huruvida icke, sedan det med utgifvaren af Post- och Inrikestidningar nu gällande kontrakt blifvit i vederbörlig ordning uppsagdt och upphört att gälla, en tidning, afsedd att upptaga vissa meddelanden från regeringen äfvensom officiella och legala kungörelser samt andra annonser, kunde under statsmyndighets kontroll utgifvas och utdelas till embetsverk, myndigheter och rikets kommunner och jemväl finnas att tillgå genom prenumeration och försäljning, hvilken tidning borde vara så inrättad, att deri upptagna tillkännagifvanden och annonser med lätthet kunde i sina olika grupper igenfinnas, *dels* ock om och i hvad mån, med anledning af den minskning i svenska akademiens inkomster, som häraf kunde föranledas, understöd borde beredas akademien till fullbordande af det nu pågående arbetet med utgifvandet af en svensk ordbok, äfvensom hos Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t ville, om möjligt till nästa Riksdag, afgifva proposition i ämnet.

Häremot hade i afgifven reservation herrar grefve *G. Sparre*, *H. P. P. Tamm*, *F. Boström*, *E. V. R. L. Königsfeldt*, *P. J. von Ehrenheim*, *R. G. von Hedenberg* och *C. W. von Schulzenheim*, hemstält, "att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utreda hvilka åtgärder böra vidtagas för att de kungörelser, hvilka enligt lag och författningar skola i allmänna tidningarna införas, må kunna på lämpligare sätt och för mindre kostnad, än nu är fallet, blifva för kommunerna i riket tillgängliga."

I fråga härom yttrade:

Herr Nyström: För min del sluter jag mig till den uppfattning, som framstälts af reservanterna i denna sak. Det synes mig såsom om man emot utskottets förslag i första rummet kan anmärka, att det går alldeles för mycket i detalj. Vid den utredning, som afses, kan det inträffa, att en eller annan af dessa många bestämmelser icke befinnes vara rigtigt praktisk. Det kan, med tanke härpå, knappt vara skäl att, då man har att göra blott med en förberedande behandling, upptaga en mängd bestämmelser, som i mer eller mindre mån

Om utredning angående utgifvande af en statstidning för legala tillkännagifvanden m. m. (Forts.)

kunna utgöra ett hinder för förslagets genomförande eller eljest visa sig opraktiska. Men derjemte har jag ett annat skäl att biträda reservanternas förslag. Det synes mig, såsom om reservanterna i hufvudsak öfverensstämma med motionären. De äro i likhet med honom angelägna att spridandet af legala kungörelser skall ske på ett mera praktiskt och billigt sätt än nu är fallet. Detta är ju hufvudsaken och derom äro alla ense med motionären. Men det låter sig väl icke förneka, att detta ändamål kan vinnas, utan att Posttidningen upphör, nemligen genom att anordna en bilaga till denna eller på annat liknande sätt, hvilka möjligheter jag ej tror böra lemnas utom räkningen. Vidare förekommer den påminnelse, som förekommer i reservationen, att i utskottets betänkande det ej är tillräckligt sörjdt för skälig ersättning åt svenska akademien. För hvar och en, som har den uppfattning att svenska akademien är en institution af hög betydelse för vårt lands andliga lif, är det af vigt att se till, att dess inkomstkällor icke utsina.

Alla dessa saker äro vederbörligen beaktade i reservanternas uttalande, och jag ber derför att få ansluta mig till detta. Jag upprepar, att skilnaden i det väsentliga icke är stor emellan motionärens och reservanternas uppfattning i frågan, och jag är lika med motionären angelägen, att detta spridande af legala kungörelser bör ske på ett så praktiskt och billigt sätt som möjligt.

Jag ber att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Danielson: Jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag. Jag har dess större förhoppning, att kammaren nu skall bifalla hvad utskottet föreslagit, som kammaren i fjol utan votering och såsom det syntes nästan enhälligt uttalat den åsigt, som förslaget innefattar.

Hvad beträffar den föregående talarens anförande, att man kunde vinna samma mål genom ett bifall till reservationen, så är detta icke förhållandet, ty här är fråga om att redan från början på ett praktiskt sätt lösa frågan om att vinna garanti för att dessa kungörelser och annonser bringas till den stora allmänhetens kännedom, hvilken allmänhets intressen ofta äro beroende af denna kännedom. Jag tror det icke vara en enda dag för tidigt att vidtaga denna åtgärd. Det är många år man väntat derpå.

Hvad vidare beträffar talet om svenska akademien, finna herrarne af utskottets utlåtande, att, om en utredning sker derom, i hvad mån akademien behöfver hjelp för utförande af sitt ordboksarbete, så är man villig att lemna den erforderliga hjelpen. Här är således endast fråga om att tillse, att den åtgärd, som vidtages, blir verkligt nyttig för den sak den afser. Att, såsom reservanterna föreslagit, det bör tillses, huru vida icke åtgärder på annat sätt kunna vidtagas för ändamålet, är att lemna saken alldeles ohulpen. Jag tror derför, att, om den föregående ärade talaren är med mig lika villig att vinna en rättelse, han också skall vara villig att vidtaga de åtgärder härför, som jag vet utskottet föreslagit. Och om vi äro ense häri, står jag också honom mycket nära uti att vilja lemna den hjelp åt svenska

akademien, som kan vara behöflig. Jag ber derför att få yrka bifall till utskottets föreliggande förslag.

Härmed var öfverläggningen slutad; och sedan propositioner gifvits i enlighet med de yrkanden som förekommit, bifölls utskottets hemställan.

§ 10.

Angående förslag till ordnande af döfstumundervisningen i riket.

Till behandling förekom vidare sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 1, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ordnande af dömstumundervisningen i riket.

Herr Lilienberg, som anmält sig vilja afgifva förslag i fråga om sättet för detta ärendes föredragning, blef för sådant ändamål uppropad och yttrade:

Jag tillåter mig hemställa, att utskottets betänkande måtte föredragas punktvis och paragrafvis, och tillika att, i händelse förslaget i en eller annan del återförvisas till utskottet, utskottet må lemnas öppet att, vid ärendets förnyade behandling, äfven i de §§, som blifvit med eller utan ändring af Riksdagen godkända, föreslå sådana ändringar, som af de återförvisade delarne kunna föranledas.

Sedan öfverläggningen rörande föredragningsordningen härmed förklarats slutad, biföll kammaren hvad herr Lilienberg i sådant afseende föreslagit; och skedde derefter uppläsning af *§ 1* i det af utskottet framlagda förslag till *lag om döfstumundevisningen.*

Chefen för kongl. ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Wennerberg erhöll ordet och yttrade:

Förra året aflemnades från Riksdagen en skrifvelse, innehållande begäran att Kongl. Maj:t ville tillse, huru vida icke för samtliga döfstumma barn kunde åstadkommas en, med bestämmelserna i 1842 års folkskolestadga öfverensstämmande, lika förmån som för andra barn, hvarvid tillika åberopades den skrifvelse, som 1876 i detta ämne från Riksdagen inlemnats. Det framställdes i denna skrifvelse som önskningsmål, att alla barn i skolåldern utan undantag måtte erhålla undervisning och inhemta åtminstone ett visst minimum af kunskaper, och att staten borde genom lagstiftning ordna samt med erforderliga medel understödja de bemödanden, som från enskildes, kommuners eller landstings sida redan äro gjorda eller kunna komma att göras till fullständigt uppnående af det mål, staten i 1842 års folkskolestadga sig föresatt. På grund af de två stora principer, som upprepade gånger af Riksdagen angående denna angelägenhet blifvit framhållna, nemligen den pedagogiska i afseende å obligatorisk undervisning för döfstumma och den ekonomiska i afseende å kommunernas skyldighet att främst taga hand om denna undervisning, med bidrag dervid från

Angående förslag till ordnande af döfstumundervisningen i riket. (Forts.)

statsverket, är det förslag uppgjordt, som här föreligger. Alldeles ense med Riksdagen i dess många gånger sålunda uttryckta åsigt, har det varit mig kärt att kunna i, som jag tror, alla väsentliga afseenden tillmötesgå densamma.

Detta har också skett inom det utskott, som behandlat Kongl. Maj:ts proposition. I utskottets betänkande är tydligt och med samma kraft, som Riksdagen förut gjort det, uttryckt nödvändigheten af *en obligatorisk* undervisning. Der är äfven lika kraftigt framhållen *kommunernas skyldighet* att träda i spetsen för denna angelägenhet. Utskottet har till och med härvid gått ett steg längre än Kongl. Maj:t. Detta steg har dock tagits på ett sådant sätt, att jag anser att utskottet dervid ingalunda gjort något felsteg.

Det vore nu må hända min skyldighet att låta kammaren höra min åsigt i dess helhet om döfstumundervisningens ordnande, men det skulle endast trötta, och jag har verkligen varit så utförlig i mitt anförande till statsrådsprotokollet, att hvar och en, som velat inhemta, för hvilka åsigter jag lyckats vinna Kongl. Maj:ts bifall, deri har tillräcklig ledning för att bilda sig ett omdöme.

De ändringar, som utskottet föreslagit, äro dels redaktionsändringar, dels åtskilliga äfven i sak, de flesta dock af mycket liten betydenhet, mot hvilka också jag icke har något synnerligt att anmärka. Det finnes en paragraf af vigt — det är den tredje — som innehåller den af mig i statsrådsprotokollet föreslagna, men af utskottet lagbundna distriktsindelningen. Det var visserligen önskvärdt för mig att få framlägga en sådan till antagande af Riksdagen, men jag erkänner upprigtigt, att jag icke ansåg mig dertill fullt befogad. Jag kunde icke gerna komma längre än att verkställa en utredning och på grund deraf gifva en ledning för Riksdagens bedömande. Nu har mitt förslag emellertid af utskottet intagits i § 3 af lagen, och jag kan så mycket mindre hafva något deremot, som jag sjelf till fullo erkänner rigtigheten af hvad utskottet i sin motivering anfört om svårigheten att annorledes komma öfverens för landstingen, en svårighet, som troligen skulle medfört icke blott tvister, utan äfven helt visst också stor tidsutdrägt. Det är således med glädje jag accepterar denna paragraf, emedan den kommer att i icke obetydlig mån underlätta hela organisationen. Med ledning af denna kan man genast börja sätta verket i gång, ty den utgör liksom den mark, hvarpå hela byggnaden skall uppföras.

I samma paragraf har utskottet gjort ett tredje moment, enligt hvilket Kongl. Maj:t är berättigad medgifva landsting eller stad, som ej tillhör landsting, att i detta afseende få inrätta sig på ett sätt, som är i öfverensstämmelse med deras egna åsigter, så vida detta låter sig göra. Hela denna paragraf är alltså onekligen för saken en vinst, och med den till utgångspunkt kan jag icke finna annat, än att allt låter sig lätt genomföras, som onekligen annars varit behäftadt med stora svårigheter. Jag nämner detta nu derför att i öfriga delar, der utskottets förslag afviker från Kongl. Maj:ts, jag dels torde vara i tillfälle att vid hvar punkt, der en sådan ändring beröres, yttra mig, och dels ändringen är af så ingripande betydelse, att, om Riksdagen förenar sig om utskottets förslag, jag icke har något deremot.

Angående förslag till ordnande af döfstumundervisningen i riket. (Forts.)

Jag vill nu vända mig mot den föredragna första paragrafen. Der finnes en liten förändring, nemligen följande tillägg: "Å döfstumma, som tillika äro blinda, eger denna lag ej tillämplighet." Redan i anförandet till statsrådsprotokollet har jag sagt att jag icke ansåg det nödigt att sätta in detta i § 1, då der står beskrifvet, hvilka som äro föremål för döfstumundervisningen. Men då utskottet ansett, att ett förtydligande tillägg borde komma till, så har jag ingenting deremot.

Den ifrågavarande paragrafen godkändes.

§ 2.

Godkändes.

För *§ 3* hade utskottet föreslagit följande lydelse:

1. För ordnande af de döfstummas undervisning indelas riket i distrikt, omfattande: *1:a distriktet:* Stockholms stad, Stockholms län, Södermanlands län, Vestmanlands län, Östergötlands län, Norrköpings stad och Gotlands län; *2:a distriktet:* Kalmar läns norra, Kalmar läns södra landstingsområden samt Jönköpings och Kronobergs län; *3:e distriktet:* Kristianstads län, Malmöhus län, Malmö stad och Blekinge län; *4:e distriktet:* Göteborgs och Bohus län, Göteborgs stad, Hallands län, Elfsborgs län och Skaraborgs län, *5:e distriktet:* Örebro län och Vermlands län; *6:e distriktet:* Upsala län, Kopparbergs län och Gefleborgs län; samt *7:e distriktet:* Vesternorrlands län, Jemtlands län, Vesterbottens län och Norrbottens län.

2. Kommer annan stad än de i mom. 1 nämnda att ej i landsting deltaga, skall sådan stad bibehållas vid det distrikt den förut tillhört.

3. På framställning af landsting eller stad, som ej i landsting deltager, eger Kongl. Maj:t att i afseende å distriktens omfattning och antal vidtaga de förändringar, som af omständigheterna kunna påkallas, äfvensom medgifva, det må landstingsområde eller stad, som ej i landsting deltager, för sig utgöra ett skoldistrikt.

Motsvarande paragraf lydde i det af Kongl. Maj:t afgifna förslaget sålunda:

1. Varder för två eller flera landstingsområden eller städer, som ej i landsting deltaga, af vederbörande landsting och stadsfullmägtige öfverenskommelse träffad om gemensamt ordnande af de döfstummas undervisning, skall sådan öfverenskommelse underställas Kongl. Maj:ts pröfning. Godkännes öfverenskommelsen, utgöra de kommuner, som med öfverenskommelsen afses, tillsammans ett skoldistrikt.

2. Eljest utgör hvarje landstingsområde eller stad, som ej i landsting deltager, för sig ett skoldistrikt.

Sedan utskottets förslag blifvit uppläst, anförde:

Herr Pehrson i Törneryd: I afseende på den distriktsindelning, som utskottet här föreslagit, tillåter jag mig att yttra några ord.

Angående förslag till ordnande af döfstumundervisningen i riket. (Forts.)

Jag anser, att Kongl. Maj:ts förslag till lydelse af denna paragraf har ett afgjordt företräde framför utskottets; och för mig framstälde sig ett exempel härpå på nära håll. Enligt den distriktsindelning som är gjord i utskottets förslag till lydelse af denna paragraf, skulle Blekinge län sammanslås med Malmöhus län, Malmö stad och Kristianstads län till ett distrikt. Döfstumundervisningen i Blekinge län är för närvarande ordnad på det sätt, att länet har för denna undervisning en särskild anstalt, afsedd ensam för länet. Detta har naturligtvis varit förenadt med uppoffringar, icke så obetydliga, att anskaffa för ändamålet lämplig plats inom staden Karlskrona, och att på denna plats uppföra byggnader samt att åstadkomma allt öfrigt, som tillhör ordnandet af en sådan undervisningsanstalt. Kostnaden, som bestridts af landstinget, har varit högst betydlig. Jag föreställer mig nu, att vid sammanslagningen med Malmö och Kristianstads län de uppoffringar, som Blekinge gjort för sin döfstummeanstalt i Karlskrona, äro i väsentlig mån nedlagda förgäfves; och jag finner icke, hvarför man icke fortfarande skulle kunna låta bero vid, hvad hitintills varit, eller att hvart och ett län för sig må få ordna denna angelägenhet beträffande distriktens indelning.

Jag förstår mycket väl, att i de mindre distrikten undervisningen blir dyrare, och att man vill med sammanslagningen af tvenne eller flere län till ett större distrikt göra undervisningskostnaderna billigare; och jag har nog tagit hänsyn till dessa skäl. Men äfven om med afseende å kostnaden, det skulle befinnas nödvändigt att sammanslå till exempel 2 eller 3 län, då intet län skulle finnas tillräckligt stort för att utgöra ett distrikt för sig sjelft, kan jag icke finna, att den sammanslagning skulle vara den lämpligaste, som utskottet föreslagit. Jag anser det vara lämpligare, att detta finge bero på länen sjelfva. Och jag tror således med hufvudsakligt afseende fäst derpå, att det borde få bero på länet sjelft att sammanslå sig med ett annat, allt efter som öfverenskommelse härom de olika länen emellan kunde komma att fattas, att Kongl. Maj:ts förslag är obetingadt att föredraga framför utskottets, och jag tillåter mig derför att på grund af hvad jag nu anfört yrka afslag å utskottets hemställan i denna del och bifall till motsvarande del i Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Danielson: Jag skall bedja få svara den ärade talaren några ord. Han ansåg, att Kongl. Maj:ts förslag i detta fall hade företräde framför utskottets. Jag tror, att det är tvärtom. Vill man, att denna undervisning skall börja på en bestämd tid och ordnas på ett bestämdt sätt, är det alldeles nödvändigt, att Riksdagen bestämmer de distrikt, som i första hand skola taga denna undervisning under sitt beskydd. Skall man vänta dermed till dess landstingen blifva ense med hvarandra om distriktindelningen, tror jag verkligen, att frågan skall blifva undanskjuten på många år i vissa distrikt. Ty om två landsting stanna i olika beslut, kommer frågan att för detta år förfalla, och sedan får man vänta ett år igen för att söka komma öfverens. Vid minsta skiljaktighet i friheten kommer frågan att stå öppen till nästa år och så möjligen år efter år. Herrarne veta nog, huru svårt det kan vara att få gemensamma beslut landstingen emellan, dels der-

Angående förslag till ordnande af döfstumundervisningen i riket. (Forts.)

för att de ofta ha sina sammanträden på samma dag och vecka och dels derför att de icke stå i någon ordnad förbindelse med hvarandra. Jag har en liten erfarenhet i det fallet från det landsting, jag tillhör. Norra och södra Kalmar läns båda landsting och Kronobergs och Jönköpings läns landsting ha en gemensam anstalt för döfstumma idioter i trakten af Eksjö, och det var ofantligt svårt att blifva ense om bestämmelsen för anstaltens förvaltning. Det är den erfarenheten, som gör, att jag anser det skulle vara högst olämpligt, om man icke för denna undervisning åtminstone i början ordnade på detta sätt. Derför hade utskottet den uppfattning, som också delades af herr statsrådet, enligt hvad han antydt i statsrådsprotokollet, att det vore mest lämpligt, att Riksdagen redan nu fattade beslut om hvilka län borde utgöra ett skoldistrikt.

Det är också en annan omständighet, som bör tagas i betraktande, och det är den omständigheten hvaröfver vi ock kunna hafva anledning att vara glada litet hvar, att, om det vore för små distrikt, skulle det icke finnas tillräckligt med elever, ty då undervisningen skulle ordnas på tre olika klasser, tal-, skrif- och teckenmetodklassen, har intet län tillräckligt med elever, för att dessa klasser skulle kunna bildas. Det skulle sålunda vara ett slöseri med lärarekrafter och i ekonomiskt hänseende ofördelaktigt att så ordna saken. Men fins det något län, som vill vara för sig sjelf, så står det detta län fritt, och det tycker jag vara bästa sättet att gå de olika orternas önskningar till mötes.

Genom den omständighet, som talaren från Blekinge anförde, eller att i Blekinge län redan finnes en döfstummeskola, är ingen skada skedd, ty den skolan kan ju upptaga en klass för sig, talklassen, skrifklassen eller teckenklassen. Den kan till och med blifva föremål för inrättandet af en intagningsklass, ty fyra skola finnas inom hvarje distrikt. Nog böra de länen godt kunna komma öfverens på hvad sätt den skolan skall användas.

Jag tror således, huru man än ser saken, att det skulle vara synnerligen olämpligt att i början besluta som Kongl. Maj:t föreslagit, ty det vore att undanskjuta ordnandet af en undervisning, som Riksdagen så bestämdt och allvarligt önskat. Det är i korthet dessa skäl, som göra att jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Rydin: Med den lilla erfarenhet, jag har i afseende på förhållandena vid döfstumskolan i Upsala, är jag mera böjd för Kongl. Maj:ts proposition. Det är visserligen sant, såsom den siste talaren anmärkte, att det är en stor fördel att nu kunna ordna distrikten; och vore frågan nu först å bane, och det icke funnes några döfstumskolor förut, tror jag, att det skulle vara ganska lämpligt att nu fastställa särskilda distrikt. Men nu äro på flera ställen döfstumskolor inrättade, och erfarenheten visar, att hvar och en döfstumskola i sin krets uträttat ganska mycket. Upsala län har en döfstumskola, som dragit till sig en hel mängd elever. Dessa elever undervisas ganska väl efter talmetoden, och de, som följt med denna undervisning, anse den vara en välsignelse för barnen. Denna skola rönte mycken oppo-

Angående förslag till ordnande af döfstumundervisningen i riket. (Forts.)

sition och motstånd, bland annat från döfstumskolan i Gefleborgs län. Första året kunde man icke af regeringen få anslag till denna skola, emedan den ansågs icke komma att göra den nytta som erfordrades. Vid landstinget i Upsala anmälde sig skolföreståndaren från Gefleborgs läns döfstumskola, och hela hans anförande gick ut på att rifva sönder det vackra försök Upsala län gjort för åstadkommande af en döfstumskola. Under sådana förhållanden och om man tänker sig, att Upsala län skall sammanslås med Gefleborgs och Kopparbergs län, skulle det vara ganska betänkligt, om man derigenom tvingades åstadkomma en enda döfstumskola för distriktet, när det derinom redan finnas tre särskilda. Jag tror nemligen, att erfarenheten i afseende på döfstumundervisningen ännu icke nått så långt, att man kan bestämdt säga hvilken metod skall användas på ena eller andra stället, och att derför meddelandet af några bestämda föreskrifter i detta afseende, möjligen skulle skada den planta, som nu är under tillväxt och behöfver tillsyn och vård för att kunna åstadkomma ett godt resultat. Nu är det visserligen sant, att genom utskottets förslag är åt Kongl. Maj:t gifven rätt att efter sig företeende omständigheter bevilja anordnandet af särskilda hvar för sig fungerande skolor. Hvad som gör det svårt att ordna detta på ett definitivt sätt är egentligen den strid som ännu pågår emellan dem, som hylla talmetoden, och dem, som äro förfäktare af handalfabetiska metoden, samt vidare den strid, som afser, huru vida skolan bör ordnas såsom internat eller "externat" d. v. s. huru vida eleverna skola förläggas i undervisningsanstalter eller endast undervisningen bör förläggas till skolorna, men eleverna inackorderas hos kringboende familjer.

Jag vill nu icke vidare inlåta mig på dessa frågor; jag har blott velat fästa uppmärksamheten derpå, att striden i afseende på det ena eller andra systemets företräden ännu pågår. Den lilla erfarenhet, jag förvärfvat mig i dessa frågor, har sagt mig, att talmetoden är den, som i första rummet bör omhuldas. Men jag tror likväl det vara af vigt, att man lemnar Kongl. Maj:t så mycken frihet som möjligt att kunna ordna dessa förhållanden. Och då nu 3 §, sådan som Kongl. Maj:t föreslagit densamma, lemnar Kongl. Maj:t större frihet än paragrafen enligt utskottets formulering, så får jag i likhet med den förste talaren i ämnet yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Häruti instämde herrar *Mallmin*, *Holmgren*, *Kihlberg*, *Eliasson*, *Larsson* från Upsala och *Stockenberg*.

Herr Lasse Jönsson: Det förhåller sig i sjelfva verket icke på det sätt, som näst föregående talaren framhöll. Han grundade sina anmärkningar egentligen derpå, att vi ännu icke skulle vunnit sådan erfarenhet här i landet rörande dessa saker, att så allvarliga åtgärder som distrikts indelning skulle kunna vidtagas. Han har rätt deri, att döfstumfrågorna gifvit anledning till många diskussioner. Men jag tror verkligen, att man nu kommit så långt med dessa diskussioner, att pluraliteten af dem, som stridt om de olika systemens företräden, huruvida skolan skulle ordnas såsom externat eller internat samt om

Angående förslag till ordnande af döfstumundervisningen i riket. (Forts.)

undervisningen borde ske efter talmetoden eller efter teckenmetoden, godt kunna förena sig derom, att det förslag, som här föreligger, och som utskottet hufvudsakligen tillstyrkt, är lyckligt funnet och i allmänhet grundadt på en rigtig uppfattning af hithörande frågor. I en "tidskrift för döfstumskolan", der det står en hvar fritt att uttala sig, säges om denna §: "Det är en i hög grad vansklig uppgift chefen för kongl. ecklesiastikdepartementet haft sig förelagd. Så mycket mera förvånansvärdt är det då, att han kunnat, utan direkt medverkan af fackmän, åstadkomma ett förslag, som af hvarje döfstumlärare, hvilket läger han än må tillhöra, måste erkännas innehålla så mycket godt som detta." — — — "Han har försökt att, så långt sig göra låtit, medla mellan de motsatta åsigterna. Med humanitet och oveld, med stor välvälja mot lärarne har han handlagt alla dessa ömtåliga spörsmål, och resultatet har blifvit ett förslag, som är i sann mening liberalt, på samma gång det innehåller säkra garantier för en fast organisation och en lycklig utveckling af vår svenska döfstumskola." Och så slutar uppsatsen, sedan författaren gjort några små anmärkningar, med följande ord: "Detta allt är emellertid sådant, som lätt kan hjelpas, om våra erinringar befinnas vara befogade, och det förringar icke förslagets stora värde i öfrigt. Vi önska det derföre framgång hos Riksdagen, vi anhålla hos döfstumlärarne om deras understöd för detsamma, och vi hoppas, att med dess antagande den ovisshet, som så länge tryckt på vår döfstumskola, snart skall förbytas till glad tillförsigt, lugnt arbete och ädel täflan."

Dessa stridigheter skulle, som den siste talaren påstod, ännu icke vara utredda. Hvad jag nu uppläst, är dock uttaladt af den facktidning, der sådana stridigheter förut blifvit förda, och när den kommit till de resultat herrarne hört, så tycker jag, att äfven vi, som stå utanför frågan, kunna instämma deri.

Herr Pehrson i Törneryd har nu mot dessa distriktsindelningar anmärkt, att de skulle öka undervisningskostnaderna, särskildt för det län han tillhör. Blekinge läns landsting har redan, yttrade han, en väl ordnad döfstumskola, och den derå nedlagda kostnaden skulle, om Blekinge blefve förenadt med de skånska länen till ett distrikt, vara förspild. Nej, det skulle alldeles icke komma att gå så. Döfstummeskolan i Karlskrona kan, såsom herr Danielson också anmärkt, fortfarande bestå och vara förenad med hvilket distrikt som helst. Vill man, att den skall vara förenad med det småländska distriktet, så står det öppet, om Kongl. Maj:t efter derom gjord framställning finner skäl att derom förordna. Skulle Blekinge deremot vilja förena sig med det skånska distriktet, så står det ju äfven öppet. Äfven der är döfstumundervisningen ordnad på det ändamålsenligaste. Om nu Blekinge, som har 31 elever, till hvars undervisande staten bidrager med 3,000 kronor och landstinget med 7,800 kronor förenas med de skånska länen till ett distrikt, blifver hela kostnaden för döfstumundervisningen i detta distrikt 28,200 kronor, sedan man från statsverket erhållit det vanliga statsbidraget af 250 kronor för hvarje barn. Af dessa 28,200 kronor skulle belöpa sig.

Angående förslag till ordnande af döfstum-undervisningen i riket. (Forts.)

på Kristianstad läns	226,070	personer	8,705:	80	kronor
„ Malmöhus läns	364,543	„	12,227:	35	„
„ Malmö stad	— —		1,762:	96	„
„ Blekinge läns	141,677	„	5,455:	89	„
		Summa	28,200:	—	kronor.

Undervisningskostnaderna för Blekinge län skulle således komma att nedgå från 7,800 kronor till 5,455: 89 i stället för att, såsom den ärade talaren ansåg, höjas. Äfven ur ekonomisk synpunkt tror jag derför, att detta förslag skulle verka fördelaktigt för alla distrikten. Det är naturligtvis svårt att nu kunna uträkna detta på siffran för hvarje distrikt särskildt. Men det förefaller mig alldeles klart, att ju större distrikten blifva, ju billigare skall undervisningen kunna ske.

Men äfven sjelfva undervisningen bör kunna bättre tillgodoses, om den omfattar ett större antal elever från ett större distrikt. Äfven om skolorna förläggas på olika punkter i landet, kunna derigenom de olika klasserna bättre fördelas och lärarekrafterna bättre användas. Huru jag således än ser saken, innebär den en bestämd och stor fördel såväl ur ekonomisk som ur undervisningssynpunkt; och jag anhåller derför om bifall till paragrafen, sådan den föreligger i utskottets förslag.

Herr Bergman: Herr talman, mine herrar! Vid genomläsandet af Kongl. Maj:ts förslag var det särskildt en sak deri, som genast och i främsta rummet tilltalade mig i min egenskap af skolman, och det var den omständigheten, att dessa distrikt, som äro föreslagna af Kongl. Maj:t och som fastställts af utskottet, skulle blifva så stora, att derigenom kunde vinnas möjlighet för upprättande af antingen flera skolor eller så pass stora sådana, att olika metoder inom ett och samma distrikt skulle kunna tillämpas och pröfvas. Döfstumundervisningsfrågan är nemligen, såsom hvarje undervisningsfråga — om ock åsigterna derom ännu äro delade — enligt min öfvertygelse uteslutande en praktisk fråga och kan icke lösas annat än på rent praktisk väg. Tänker jag mig nu, att distrikten vore små, icke större än t. ex. Blekinge län, så att endast en döfstumskola inom hvarje distrikt kunde finnas och endast en metod der tillämpas, så egde man ju inom ett distrikt svårt att bedöma, huru skolan sköttes och hurudant resultatet blefve. Man kunde blott säga: "det *är* så och så, det kunde möjligen vara bättre, men vi ha svårt att bedöma detta."

Härtill kommer, att i afseende på dessa tre olika metoder, om hvilka här är nämndt, åsigterna äfven bland fackmän äro vidt skilda. Det har funnits och finnas ännu de, som påstå att *den och den* metoden är den enda rigtiga, under det andra förklara, att *en annan* är den rätta; och så vidt jag har mig bekant, är det först på sista tiden som de ena och de andra börjat att en liten smula modifiera sina åsigter. Om nu distrikten blifva så stora som här är föreslaget, och det sålunda inom ett och samma distrikt kan komma att finnas flera skolor, klasser och afdelningar, der dessa olika metoder kunna samtidigt tillämpas, och samma styrelse kan få se resultatet af den

Angående förslag till ordnande af döfstumundervisningen i riket. (Forts.)

första, andra och tredje metoden, så är väl detta den lämpligaste vägen att komma till någon bestämd uppfattning, huru vida den första *eller* den andra *eller* den tredje är den rigtiga, eller huru vida, såsom Kongl. Maj:ts framställning afser, den första *och* den andra *och* den tredje böra tillämpas bredvid hvarandra för barn af olika begåfning.

Mig synes sålunda allt tala för en distriktsindelning i öfverensstämmelse med utskottets förslag. Nu är ju skilnaden mellan Kongl. Maj:ts och utskottets förslag i detta afseende icke stor. Se vi på den kongl. propositionen, så finna vi, att der är framställdt ett förslag, huru denna distriktsindelning skulle kunna göras. Utskottet deremot har ansett lämpligare att, för att man hastigare skulle kunna komma till det åsyftade resultatet, genast från början bestämma denna distriktsindelning, dock så, att det skall finnas möjlighet att få denna ändrad, ifall särskildt talande skäl förefunnes, för att så borde ske.

På grund af hvad jag tagit mig friheten anföra ber jag få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Elowson: Herr talman! Så vidt jag under diskussionen kunnat höra, hafva de talare, som uppträdt emot den nu föredragna paragrafen, icke haft för afsigt att göra något principielt motstånd mot förslaget, utan deras argumentation har endast gått ut på detaljanmärkningar. Jag skall derför be att i afseende på dessa detaljanmärkningar få hänvisa till utskottets enligt min mening väl grundade motivering för den ändring i Kongl. Maj:ts förslag, hvarom utskottet hemstält. De skäl som tala för denna ändring äro först och främst pedagogiska. Det har i detta afseende redan förut af en talare framhållits, att det är fördelaktigare med afseende på olika metoder, som vid döfstumundervisningen måste användas, att hafva större distrikt — från hvilka ett större antal barn kan förväntas — än mindre. Det har också framhållits en annan synpunkt för frågans bedömande, nemligen att det är ekonomiska skäl, som tala för de större distrikten. Det synes mig också ligga i uppenbar dager, att, om man har mindre distrikt — och sålunda flera distrikt inom hela riket — kostnaderna för undervisningen måste ställa sig betydligt högre.

Vidare har utskottet framhållit en del praktiska olägenheter af Kongl. Maj:ts förslag. Utskottet säger nemligen: "Det sätt Kongl. Maj:t föreslagit för åvägabringande af sådana sammanslutningar, nemligen den fria öfverenskommelsen, har synts utskottet vara förenadt med nästan oöfvervinneliga praktiska svårigheter och i alla händelser, äfven om dessa skulle kunna öfvervinnas, leda till ett icke önskvärdt uppskjutande af en organisation, hvilken Riksdagen sedan 30 år tillbaka vid upprepade tillfällen begärt. Landstingen sammanträda nemligen i regeln endast en gång om året och då nästan samtidigt öfver hela riket. Den minsta olikhet i de landstings beslut, emellan hvilka en öfverenskommelse för ifrågavarande ändamål ifrågasatts, skulle göra ett sådant förslag för den gången om intet. Utskottet har derför ansett nödigt, att i lagen om döfstumundervisningen införes stadgande om en bestämd distriktsindelning."

Nu ha vi nyss hört ifrån statsrådsbänken, att från det hållet icke

Angående förslag till ordnande af döfstumundervisningen i riket. (Forts.)

någon invändning skall göras mot utskottets förslag. Och då på grund af hvad så väl jag som andra talare anfört, det måste anses såsom en bestämd förbättring, att en distriktsindelning är af Riksdagen angifven, så anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag i den nu föredragna paragrafen.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad. I enlighet med de gjorda yrkandena gaf herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets förslag ock dels på antagande af den lydelse för ifrågavarande paragraf, som af Kongl. Maj:t föreslagits; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Herr Svensson i Lösen begärde votering, hvilken ock företogs enligt en nu uppsatt och af Kammaren godkänd omröstningsproposition, så lydande:

Den, som, i enlighet med hvad sammansatta stats- och lagutskottet i dess utlåtande n:o 5 föreslagit, godkänner § 3 i föreliggande lagförslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren godkänt paragrafen med den af Kongl. Maj:t föreslagna lydelse.

Omröstningen visade 152 ja mot 22 nej; hvadan kammaren godkänt paragrafen med den lydelse som af utskottet föreslagits.

I fråga om *§ 4*, som härefter föredrogs, anförde

Herr Winkrans: Jag skall be att få upplysning af någon ledamot i utskottet om hvad som här menas med ordet "*säte*". Skulle härmed menas detsamma som bostad, så att styrelseledamöterna skulle ha sin bostad på den plats, der skolan vore belägen, så tror jag, att man inskränker tillfället att få dugliga personer till ledamöter i styrelsen för hvarje skola; och då det ligger utomordentligt stor vigt på, att alla krafter, som komma att samverka vid dessa döfstumskolor, blifva så dugliga som möjligt, är jag mycket rädd för en dylik inskränkning.

Jag skall derför, som sagdt, anhålla om upplysning rörande hvad här egentligen är meningen med ordet "*säte*", och om detta verkligen skall betyda hvad jag nu sagt. I sådant fall skall jag be att senare få återkomma med en och annan anmärkning.

Herr Danielson: Herr talman! Såsom svar på den värde talarens yttrande ber jag få nämna, att utskottets uppfattning varit den,

Angående förslag till ordnande af döfstumundervisningen i riket. (Forts.)

att denna skolstyrelse skulle likasom ett bolag hafva en viss ort, der den hade, om jag så må säga, sitt säte, så att, om styrelsen vidtoge någon åtgärd, som icke kunde godkännas af vederbörande landsting, utan landstinget sålunda hade skäl att göra anmärkning och instämma styrelsen till domstol i t. ex. en ersättningsfråga, det då skulle vara ett visst forum, der man visste, att denna styrelse skulle såsom sådan svara; och man har i det afseendet bestämt just den ort, der skolan eller dess hufvudafdelning är belägen. Den häradsrätt eller rådstufvurätt, som der har lagskipningen om hand, skulle sålunda utgöra styrelsens rätta forum, der den skulle svara i sådana saker, för hvilka den blefve instämd. Detta har åtminstone varit min mening med uttrycket "säte" i det tillägg som här förekommer; och jag tror, att äfven utskottet haft samma uppfattning. Man gjorde detta tillägg, emedan man ansåg nödigt att ha en sådan bestämmelse uttalad, så att man visste, att *alla* ledamöter i styrelsen skulle inför domstol svara på *ett och samma ställe*, så att icke den ene behöfde svara vid en rätt, den andre åter vid en annan i en sak, som varit föremål för gemensamma öfverläggningar och beslut i styrelsen.

Jag ber efter denna upplysning få yrka bifall till utskottets förslag.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Wennerberg: Efter den förklaring, som afgifvits af den siste talaren, anser jag för min del denna utskottets fjerde paragraf vara fullt antaglig.

Herr Winkrans: Efter den af herr Danielson afgifna förklaring, att ordet "säte" skulle tagas helt och hållet i juridisk betydelse, har jag ingenting att yrka, utan nöjer mig med den lemnade förklaringen.

Öfverläggningen var härmed slutad. Paragrafen godkändes.

§§ 5 och 6.

Godkändes.

§ 7 lydde i utskottets förslag sålunda:

1. Skolstyrelsen utser inom sig för hvarje kalenderår ordförande och vice ordförande.

2. Skolstyrelsen må ärende ej handlägga, der icke mer än hälften af ledamöternas hela antal är tillstädes; dock att, der ledamöterna endast äro tre, hela antalet bör tillstädesvara.

3. Äro både ordförande och vice ordförande förhindrade att inställa sig vid sammanträde, eger skolstyrelsen utse annan ledamot att för tillfället föra ordet.

4. Omröstning sker öppet och tillkommer hvarje röstande en röst. Äro rösterna å båda sidor lika delade, gäller den mening ordföranden biträder.

Angående förslag till ordnande af döfstumundervisningen i riket. (Forts.)

Val skall, der så äskas, förrättas med slutna sedlar. Mellan lika röstetal skiljer lotten.

Efter uppläsning häraf anförde:

Herr Winkrans: Hvarken i denna paragraf eller i den 25 paragrafen, som handlar om föreståndares åligganden, förekommer omnämndt, hvilken som skall föra protokollet vid styrelsens sammanträden. Deremot hafva komiterade i sitt betänkande vid 7 paragrafen föreslagit, att föreståndaren skulle föra protokollet. För min del skall jag också be att få föreslå ett tillägg till vare sig denna paragraf eller den 25 paragrafen, af lydelse, att protokollets förande skötes af föreståndaren för skolan.

Herr Lilienberg: Jag tror, att detta är en sådan detaljfråga att det icke kan vara lämpligt att i lagen göra något särskildt tillägg derom. I 25 paragrafen, der det talas om föreståndares åligganden, förekommer dessutom, att föreståndaren skall göra anteckningar i protokollet. Deraf synes, att han skall föra protokollet. Som sagdt, jag tycker, att detta är en sådan detaljfråga, att någon bestämmelse derom icke behöfver införas.

Jag anhåller om bifall till utskottets förslag.

Herr Elowson: Det har anmärkts, att ett tillägg borde göras till den 7 eller den 25 paragrafen, hvarigenom i lag bestämdes, hvem som skall föra protokollet vid styrelsens sammanträden. Det torde nog kunna upptäckas andra dylika saker, med afseende på hvilka en anmärkning skulle kunna framställas. Derför synes det vara en lämplig åtgärd, då utskottet i sin 53 paragraf föreslagit, att de närmare föreskrifter, som för tillämpningen af denna lag kunna erfordras, utfärdas af Kongl. Maj:t. Detta synes vara tillräckligt svar på den invändning, som blifvit gjord derom, att ingen särskild föreskrift finnes angående hvem, som skall föra protokollet. Kongl. Maj:t eger att härom förordna.

Jag anhåller derför att få yrka bifall till paragrafen i det skick, hvari den föreligger.

Herr Danielson: Jag är alldeles förekommen af den näst föregående talaren. Jag hade nemligen tänkt hänvisa till den nya 53 paragrafen, der utskottet föreslår, att de närmare föreskrifter, som för tillämpningen af lagen kunna erfordras, lemnas af Kongl. Maj:t. Om derför några svårigheter dervid skulle uppstå, vare sig med afseende på nu omförmälda förhållandet eller i fråga om annat, som man icke kunnat på förhand beräkna, så visar denna paragraf på ett sätt att lösa alla sådana svårigheter. Det var detta, jag ämnade säga. Jag är emellertid, som sagdt, förekommen af den siste talaren och instämmer i hans yrkande.

Herr Winkrans: Efter dessa förklaringar afstår jag från mitt

yrkande, ehuru jag finner det besynnerligt, att ej någon bestämmelse i ifrågavarande hänseende upptagits, då en sådan af komiterade blifvit klart och tydligt föreslagen. Jag afstår dock, som sagdt, från mitt yrkande.

Angående förslag till ordnande af döfstumundervisningen i riket. (Forts.)

Herr Jonsson i Hof: Det är emot ett annat moment i denna paragraf, som jag för min del hyser vissa betänkligheter. Det är emot det andra momentet, der det stadgas, att för besluts fattande minst hälften af styrelseledamöterna skall vara tillstädes. När man får stora distrikt, med ett antal ledamöter af 10, kanske 12, och beslut skall fattas om vissa detaljer af ringa betydelse, tycker jag det är olämpligt, att icke antalet närvarande skall kunna något mera begränsas. Mig förefaller det enklare och bättre, om det stadgats, att skolstyrelse ej må fatta beslut, så framt icke *minst tre* ledamöter äro tillstädes. Då emellertid denna omständighet icke rör det distrikt, till hvilket Gefleborgs län kommer att höra, anser jag mig icke böra göra något yrkande. Jag har dock ansett, att denna sak ej bort passera förbi oanmärkt.

Herr Lilienberg: Så vidt jag kunde förstå, gjorde den nästföregående talaren icke något yrkande. Jag ber dock få säga, att någon bestämmelse i detta afseende måste finnas; och då den talrikaste styrelsen efter denna distriktsindelning kommer att bestå af 9 ledamöter, är det icke för mycket, om det stadgas, att minst hälften deraf, d. v. s. fem ledamöter, skall vara tillstädes vid besluts fattande.

Herr Danielson: Jag tror verkligen, att det skulle leda till rätt betänkliga följder, om man medgåfve, att beslut kunde fattas, när endast tre ledamöter äro tillstädes. Det kunde då inträffa, att af en styrelse, bestående af 9 ledamöter, endast tre fattade beslut. Om på grund af oförutsedda hinder, trafikhinder o. d., de fleste icke kunde komma tillstädes, så skulle t. ex. de, som vore bosatta i hufvudorten, fatta beslut i kanske rätt vigtiga frågor. Jag tycker icke gerna, att detta kan vara lämpligt. Utskottets förslag öfverensstämmer också fullständigt med hvad kommunallagarne i detta afseende stadga. Att antalet skolstyrelseledamöter skulle i något distrikt kunna uppgå till 12, tror jag icke. Ty det högsta antalet, nemligen i fjerde distriktet, är 9 ledamöter. Sedan är det 7, 5, 4 o. s. v. Jag tycker då, att halfva antalet ej är för mycket, och jag undrar, om det vore rätt välbetänkt att inskränka detta. För egen del yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad och efter af herr talmannen i sådant afseende gifven proposition, godkändes paragrafen.

§§ 8 och 9.

Godkändes.

Angående förslag till ordnande af döfstumundervisningen i riket. (Forts.)

Herr Danielson begärde ordet och yttrade: Jag vill blott hemställa, om kammaren ville besluta, att paragraferna i sin helhet icke skola uppläsas utan endast med sina nummer angifvas. Då derigenom rätt mycken tid skulle kunna vinnas, anhåller jag om proposition på denna min hemställan.

Till hvad herr Danielson sålunda hemstält lemnade kammaren sitt bifall.

§§ 10—12 äfvensom *öfverskriften till första afdelningen af lagförslaget.*

Godkändes.

§ 13.

Godkändes.

I fråga om *§ 14* anförde

Chefen för kongl. ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Wennerberg: En liten obetydlig ändring har här blifvit gjord i utskottets förslag. Det heter nemligen i fjerde momentet af Kongl. Maj:ts förslag: dock så, att den intellektuella undervisningen derigenom ej lider något intrång eller barnens krafter öfver måttan tagas i anspråk. I motsvarande moment af utskottets förslag hafva orden: *den intellektuella undervisningen derigenom ej lider intrång eller* blifvit borttagna. Jag skall emellertid icke yrka på, att dessa ord åter insättas. Jag inser mer än väl, hvad som förorsakat deras uteslutande. Det är nemligen utskottets angelägenhet om, att slöjden måtte intaga ett framstående rum vid undervisningen inom döfstumskolorna. Jag har också sjelf på det allra tydligaste framhållit detta i mitt anförande till statsrådsprotokollet. Men man måste medgifva rigtigheten deraf, att Kongl. Maj:t icke velat drifva slöjdundervisningen ända till yrkesundervisning, af fruktan att man derigenom skulle gå miste om det, som dock för döfstumbarnen är det vigtigaste, nemligen tillgodoseendet af deras *själsutveckling;* och derför är uti Kongl. Maj:ts förslag det tillägget intaget: "dock så, att den intellektuella undervisningen derigenom ej lider intrång". Men af det uttalande, som skett af mig i anförandet till statsrådsprotokollet, torde det framgå, att Kongl. Maj:t, som genom § 53 erhållit rätt att meddela föreskrifter i öfrigt, der sådana finnas nödiga, alltid skall fästa tillräckligt afseende vid det väsentligaste i hela döfstumundervisningen, nemligen barnens själsutveckling.

Vidare yttrades ej. Paragrafen godkändes.

§§ 15—19.

Godkändes.

Angående förslag till ordnande af döfstumundervisningen i riket. (Forts.)

§ *20.*

Denna paragraf lydde i utskottets förslag sålunda: att hafva inseende öfver döfstumskolorna samt vaka öfver deras ledning och utveckling förordnar Kongl. Maj:t *en sakkunnig man, för hvilken* särskild instruktion utfärdas.

Omkostnaderna för inspektionen bestridas af statsmedel.

I det af Kongl. Maj:t framstälda förslaget var samma paragraf så lydande: att hafva inseende öfver döfstumskolorna samt vaka öfver deras ledning och utveckling förordnar Kongl. Maj:t en eller flera sakkunnige män, för hvilka särskild instruktion utfärdas.

Omkostnaderna för inspektionen bestridas af statsmedel.

Beträffande denna § anförde:

Chefen för kongl. ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Wennerberg: Detta är den enda paragraf, der jag icke gerna vill gå in på utskottets förslag; och jag hoppas, på grund af det tillmötesgående kammaren förut ådagalagt, att kammaren skall visa sig villig att frångå utskottets och antaga, om icke Kongl. Maj:ts förslag oförändradt, detta förslag likväl så förändradt, att det komme att heta: "*en eller två* sakkunnige män". Då nemligen icke kostnaderna blifva större för två eller för tre inspektörer än för en, så finnes icke något ekonomiskt skäl att inskränka inspektörernas antal. Ty anslaget för inspektionen står upptaget till 1,500 kronor. Men det är nödvändigt att hafva åtminstone två inspektörer, på det att man vid sjelfva centralorten, d. v. s. inom ecklesiastikdepartementets folkskolebyrå, må få snart och rigtigt reda på, huru undervisningen bedrifves. Att sköta inspektionen blott genom *en* person skulle möjligtvis åstadkomma en uniformitet, som jag för min del alls icke har åsyftat. Det är flera åsigter, som ännu anses ganska omtvistliga ibland kunniga döfstumlärare. Det vore derför nyttigt för departementschefen att den ena gången få höra den enes åsigter, den andra gången en annans. Det är vidare icke lätt att få skicklige inspektörer, så vida man icke vill dertill begagna framstående föreståndare för döfstumskolorna. Skulle man nu för enhetlighetens skull taga en inspektör blott från *en* skola, blefve ju denna skola icke inspekterad. Tager man åter en person, som står utom skolorna — och sådana finnas ännu, personer, hvilka icke blott genom sin allmänna bildning befinnas dertill skickliga, utan jemväl varit med döfstumundervisningens handhafvande någon tid sysselsatta — så måste man använda en sådan, som redan är anställd i annan tjenst. Att länge draga honom från denna tjenst, torde dock vara mindre välbetänkt, liksom det icke heller för döfstumundervisningen i längden skulle blifva gagneligt. Denna undervisning går nu mera raskt framåt till följd af de täflande principer, som gjort sig gällande, i synnerhet inom de två stora länderna Tyskland och Frankrike — visserligen stridiga, men, så vidt man kan se, småningom försökande jemka sig tillsammans. Man kan icke begära af en person, som för länge sedan lemnat handhafvandet af döfstum-

Angående förslag till ordnande af döfstumundervisningen i riket. (Forts.)

undervisningen, att han vidare skall följa med litteraturen om utvecklingen af densamma. Detta göra deremot — derom är jag säker — föreståndarne för döfstumskolorna. På grund deraf kunna de också hafva mera klara insigter i hvad som för döfstumskolornas utveckling är af nöden. Har man två inspektörer, kunna de också hinna med att på kortare tid se efter och inberätta hvad som kan vara erforderligt att veta. I synnerhet till en början anser jag det vara nödvändigt, att dessa gryende inrättningar, som skola begynna utveckla sig, få till sig personer, med hvilka de kunna rådgöra, huru de skola bäst ställa sig i ett eller annat afseende. Att *en* person skulle kunna hinna med allt detta, torde man svårligen kunna antaga.

Jag skulle således med glädje se, om någon inom denna kammare på grund af hvad jag sagt ville framställa yrkande derpå, att antalet inspektörer icke inskränkes till en enda, utan att Kongl. Maj:t måtte kunna, der han så nödigt finner, förordna tvenne sådana inspektörer.

Herr Danielson: Såsom herrarne veta, hafva inom denna kammare frågor om inspektörer i allmänhet icke varit så synnerligen populära. Man har varit rädd för att få för många sådana. Så har det varit äfven här. I Kongl. Maj:ts förslag står: "en eller flera". Man trodde, att man skulle komma på det klara med saken, om man bestämdt uttalade sin mening om, att endast en inspektör vore behöflig. Nu har kammaren beslutat, att skoldistrikten skola vara sju; hvarje distrikt omfattar högst 4 skolor — skulle detta vara för mycket för *en* att inspektera? Det blir ju blott 28 skolor. Dertill kommer, att, om flera klasser blifva förenade vid en skola, så blir det icke ens så många. Det är skälet för utskottets förslag.

Hvad beträffar herr statsrådets yttrande om den erfarenhet, som kunde vinnas, om man finge dessa inspektörers olika uttalanden såsom vägledning för skolarbetet, ber jag få nämna, att man ju har dessa sju skolstyrelser, som hvarje år skola ingifva berättelser till Kongl. Maj:t angående skolornas verksamhet, hvarvid de ock torde komma att uttala sina särskilda åsigter angående skolornas arbete och nödvändigheten af den eller den förändringen i läsemetod eller undervisning. Man har således först och främst dessa skolstyrelser, som skola afgifva fullständiga berättelser och göra uttalanden, och till på köpet en inspektör. Detta tyckte man vara alldeles tillräckligt. Och det var af dessa skäl man icke för närvarande ville gå längre. Skulle sedan erfarenheten visa det vara behöfligt, kan ju antalet ökas.

Dessa omständigheter, som för utskottet varit de bestämmande i fråga om denna förändring och som synts mig vara fullt hållbara skäl, föranleda mig att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Rydin: Det är mycket möjligt, att en enda person skulle kunna medhinna inspektionen af de särskilda skolorna, om nemligen dessa vore af samma beskaffenhet som våra vanliga läroverk. Men i afseende på denna undervisning förefinnas verkligen så stora svårigheter, att det är af allra största vigt, att det icke lägges i en enda persons hand att afgöra, huru den skall bedrifvas. Jag känner exem-

Angående förslag till ordnande af döfstumundervisningen i riket. (Forts.)

pel på, att barn i dylika skolor kunnat svara rätt på en fråga, när den framstälts af en lärare, men deremot icke kunnat detta, då samma fråga framstälts af en annan lärare i något afvikande ordalag. Det är till följd af den ståndpunkt, på hvilken dessa barn befinna sig i afseende på förståndsutveckling, som det är nödvändigt att hafva flere inspektörer och icke en enda, i synnerhet som denne ende inspektör kanske skulle hålla mycket envist på en bestämd uppfattning, som han för sin del har om det, som är det bästa och nyttigaste för denna undervisning. Jag anser det således rent af farligt att lägga inspektionen i *en* persons hand. Frågan bör, såsom herr statsrådet nämnde, betraktas från olika synpunkter; och det är derför af största vigt, att Kongl. Maj:t sättes i tillfälle att kunna förordna flere personer till inspektörer, på det genom dessa olika meningar måtte kunna göra sig gällande.

För egen del skulle jag ej hafva något emot att bifalla Kongl. Maj:ts förslag. Då emellertid herr statsrådet sagt sig vara nöjd, om det blir en eller två inspektörer, och då han begärt, att någon måtte framställa yrkande i den vägen, anhåller jag att få yrka bifall till detta hans förslag.

Herr Bergman: Uti styrelser, sådana som de ifrågavarande skolstyrelserna, bestående af personer, som med samvetsgrannhet och ordentlighet fullgöra sina pligter, så långt deras förmåga att begripa dessa saker sträcker sig, tror jag nog det är mycket lätt att finna en person, som kan se till, att skolorna skötas ordentligt, att ekonomien handhafves på behörigt sätt o. s. v. Men en annan faktor ingår också här: förmågan att bedöma undervisningen och undervisningssättet. I och för detta är det icke nog med att vara en i allmänhet kunnig och duglig karl; det är icke nog med att vara en skicklig skolkarl, huru utmärkt som helst; man måste dertill vara verkligt sakkunnig, hemmastadd i den sak, hvarom fråga är, nemligen sjelfva döfstumundervisningen. I Kongl. Maj:ts proposition framhålles också, att det är nödvändigt, att till inspektör väljes en person, som kan meddela så väl skolstyrelserna som lärarne upplysningar, anvisningar och råd och mera sådant. Den ende, som skulle kunna göra detta utom skolorna, skulle vara inspektören. Derför måste den person, som får detta uppdrag, vara en fullt sakkunnig, med hela döfstumundervisningen förtrogen person.

Vilja vi se till, hvar i vårt land sådana finnas, tror jag svårligen vi kunna finna dem annorstädes än vid döfstumskolorna. Ingen person känner till detta, som icke har direkt arbetat sig in deri, sysselsatt sig med sådan undervisning. Kan hända blir man — såsom redan från statsrådsbänken blifvit antydt — nödsakad att till inspektör taga föreståndaren för en af dessa skolor. Hvad blir då följden? Antingen blir hans läroverk icke inspekteradt, eller också måste han sjelf inspektera detsamma. Det ena som det andra är naturligtvis olämpligt. Om man deremot har två inspektörer, behöfver åtminstone icke inspektören inspektera det läroverk, för hvilket han sjelf är föreståndare.

Angående förslag till ordnande af döfstumundervisvisningen i riket. (Forts.)

I Kongl. Maj:ts proposition heter det: "det olika metodiska förfarandet, allt efter elevernas olika begåfning och anlag, vigten af att undervisningsanstalternas skilda linier icke blott i och för sig på bästa sätt ordnas, utan ock att de ställas i rätt förhållande till hvarandra, göra, att anvisningar och råd både för skolans styrelse och lärare i flerfaldiga hänseenden blifva behöfliga." Äfven om man får en man, stående utanför dessa skolor, fullt kapabel att inspektera desamma, en man, som eger alla lämpliga förutsättningar för att blifva en duglig inspektör, så kan det dock inträffa — hvilket alls icke är ovanligt i dylika fall — att han har en bestämd och afgjord förkärlek för någon metod, antingen talmetoden eller teckenmetoden eller skrifmetoden. Det torde då blifva ganska svårt för honom att fullt opartiskt bedöma de olika undervisningssätten vid de olika skolorna. Vid det ena läroverket har man fått förkärlek för den ena metoden, vid ett annat åter anser man någon af de andra lämpligare. Och det är ju nödvändigt, att dessa olika metoder blifva fullt rättvist och opartiskt bedömda. Således är ombyte af inspektör, hvarigenom den ene kan komplettera den andre, ganska nödvändigt eller åtminstone mycket lämpligt, särskildt då åsigterna om de olika metoderna ännu äro så obestämda och varierande. Allt som kan göras, för att de olika fördelarne af dessa skilda metoder blifva tillgodogjorda, allt som kan bidraga till klarhet i detta hänseende, bör göras. Jag anhåller derför att få instämma i det yrkande, som af herr Rydin blifvit framställdt.

Herr Lilienberg: Inom utskottet hafva åtskilliga öfverläggningar förekommit angående denna sak, och en af utskottets ledamöter förklarade sig icke hafva något emot, att paragrafen finge den lydelse, herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet nu föreslagit. Jag vill säga, att jag för min del icke heller har något deremot, utan gerna biträder det af statsrådet framstälda förslaget. Det skulle således komma att heta: — — — — "förordnar Kongl. Maj:t *en eller två* sakkunnige män, för hvilka särskild instruktion utfärdas".

Herr Danielson: Jag begärde ordet för att nästan fullständigt instämma med herr Bergman i hans motivering — ehuru icke i hans yrkande. Ty han sade, att det låge ofantlig vigt på, att man till inspektör finge en sakkunnig man. Det anser jag också. Men det blir kanske icke så lätt att få två sakkunnige. Han sade vidare, att det låge ofantlig vigt på, att det blefve ombyte, så att de olika åsigterna kunde göra sig gällande. Ja, det är just detta Kongl. Maj:t har rätt till. Ena året kan Kongl. Maj:t ha en förträfflig sakkunnig, andra året en annan. Efter två år hade man således fått uttalanden af två olika personer. Således vinner man det ändamål, herr Bergman antydde, äfven derigenom, att en inspektör förordnas det ena året och en annan det andra året. Och att det skulle blifva så täta ombyten i afseende på skolornas verksamhet, att man icke skulle kunna samla erfarenhet under två år, det kan jag icke föreställa mig. Då således ändamålet kan vinnas, äfven om man har

Angående förslag till ordnande af döfstumundervisningen i riket. (Forts.)

endast en inspektör, kan det ej vara skäl att yrka på flere. Här är visserligen ej fråga om någon kärnpunkt i förslaget, men jag ser heller icke några giltiga skäl, hvarför man skulle hafva flere inspektörer. Ty föreståndarne, som här talats om, äro personer, som intressera sig för skolorna, och de komma derför också att uttala sin mening om undervisningssättet. Och om det är någon klok och förståndig mening, kommer den nog lika bra till heders genom de sju föreståndarne och skolstyrelserna. Sedan tager Kongl. Maj:t hela frågan i sin hand, genomser de olika berättelserna, hvad inspektörerna sagt o. s. v. Jag tror således, att den behöfliga erfarenheten vinnes lika bra äfven med blott en inspektör.

Herr *Jonsson* i Hof instämde i detta yttrande.

Herr Rydin: Herr Danielson synes icke hafva klart uppfattat, hvarför man anser, att tvenne eller tre inspektörer behöfvas. Det är visserligen sant, att ett sätt vore att ombyta inspektörer, så att man ena året läte en inspektera, det andra året en annan. Men här är ju undervisningen i de olika skolorna ordnad efter de olika metoderna, efter talmetoden, efter skrifmetoden eller den alfabetiska teckenmetoden samt efter teckenmetoden ensam; och vid sådant förhållande är det af vigt, att de läroverk, der talmetoden begagnas, inspekteras af den skickligaste person som i fråga om denna metod finnes att tillgå, och de skolor åter, der skrifmetoden användes, af den i afseende på denna metod skickligaste personen. Det är således till följd af sakens beskaffenhet eller de olika undervisningssätten, som det är nödvändigt, att man har flere än en inspektör, och att, när inspektionen skall verkställas, den ene förordnas för somliga läroverk, den andre deremot för andra.

Jag yrkar fortfarande bifall till det af herr statsrådet framstälda förslaget.

Herr Elowson: Då jag genomläste denna paragraf i utskottets förslag, fick jag det intrycket, att utskottet icke gjort någon förbättring. Men då jag sedan såg på den 8 § och fann, att skolstyrelsen skulle uppgöra skolreglemente, och sedermera inhemtade, att läroplanen, enligt § 17, skulle meddelas af Kongl. Maj:t, samt att, enligt denna §, inspektören skulle endast hafva inseende öfver skolorna, vaka öfver deras utveckling o. s. v. och således icke enligt min åsigt hafva någon beslutande rätt, fann jag mig visserligen tillfredsställd med den ändring utskottet gjort. Då emellertid nu anmärkningar deremot blifvit framstälda, kan jag för min del icke finna annat, än att de skäl, herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet utvecklat, äro synnerligen tilltalande. Det är nemligen icke lämpligt att i fråga om döfstumundervisningen iakttaga för långt drifven uniformitet. Det kan vara fördelaktigt för chefen för ecklesiastikdepartementet att få upplysningar af två inspektörer i stället för af en. Jag skall derför be att få ansluta mig till dem, som uttalat sig för en ändring af utskottets förslag, antingen till likhet med den ursprungliga lydelsen af Kongl. Maj:ts förslag, eller ock så, att det skulle blifva två inspektörer;

Angående förslag till ordnande af döfstumundervisningen i riket. (Forts.)

följaktligen borde i stället för de kursiverade orden i utskottets förslag insättas: "*en eller två sakkunnige män, för hvilka.*" Yrkande derom har redan blifvit framstäldt, och anhåller jag att få förena mig dermed. Jag tror icke, att det är lämpligt, såsom en talare sagt, att Kongl. Maj:t förordnar det ena året inspektör, och det följande året någon annan; utan det bör vara två inspektörer, som samtidigt äro anstälde och afgifva rapporter till Kongl. Maj:t, hvarvid de kunna framhålla den ena eller andra metodens fördelar. Det är nemligen så, att man ännu tvistar om metoderna för döfstumundervisningen; och Kongl. Maj:ts förslag har gifvit en liberal utveckling för framtiden åt dessa olika metoder. Derför torde det vara af betydelse att bifalla det förslag, som framstälts med anledning af herr statsrådet och chefens för ecklesiastikdepartementet yttrande.

Chefen för kongl. ecklesiastikdepartementet herr statsrådet Wennerberg: Då här icke är fråga om höjning i anslaget, utan detta kommer att blifva detsamma, vare sig det blir en eller två inspektörer, kan jag icke, af hvad som blifvit anfördt emot min hemställan till kammaren, finna något skäl, hvarför man skulle förmena Kongl. Maj:t att, när så nödigt finnes, använda två sakkunnige i stället för en; och hoppas jag derför, att kammaren bifaller det derom väckta förslaget.

Herr Petersson i Runtorp: Jag skall icke blifva synnerligen lång. Jag vill endast säga, att jag har någon liten erfarenhet af, hvad det vill säga att hafva två inspektörer i skolor. Jag förmodar, att det skall blifva på samma sätt med inspektionen här. Vill man hafva enhet i skolinspektionen, bör man icke hafva flere inspektörer, ty den ene skulle endast komma att motsäga hvad den andre sagt förut. Vill man deremot hafva en inspektör för talmetoden och en annan för skrifmetoden, så borde man väl också hafva en tredje inspektör för teckenmetoden, så att hvar och en finge inspektera sin särskilda metod. Men skall den ene yttra sig om den andres metod, så är det säkert, att den, som är för talmetoden, skall kriticera och motsäga den, som hyser förkärlek för skrifmetoden o. s. v. Det bästa är derför, att man nöjer sig med *en* inspektör. Jag förstår icke heller, huru man kan tänka sig, att icke de olika åsigterna skulle komma fram. Lärarne och styrelserna komma ju att svara på de anmärkningar, som gjorts i afseende på skolorna. Således komma i allt fall de olika åsigterna till ecklesiastikdepartementets kännedom. Mig synes således allt tala för bifall till utskottets förslag.

Härmed var öfverläggningen slutad. Efter upptagande af de gjorda yrkandena gaf herr talmannen enligt dem propositioner så väl på bifall till utskottets förslag som ock på den förevarande paragrafens godkännande med den lydelse som af herr Rydin föreslagits; och förklarade herr talmannen sig anse röstöfvervigt förefinnas för den senare meningen. Votering blef emellertid begärd, i följd hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Angående förslag till ordnande af döfstumundervisningen i riket. (Forts.)

Den, som godkänner § 20 i förevarande lagförslag med den af Kongl. Maj:t föreslagna lydelse, förutom att ordet "flere" utbytes mot ordet "två", röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren godkänt paragrafen med den af utskottet föreslagna lydelse.

Omröstningen visade 75 ja men 100 nej; varande alltså beslut fattadt i enlighet med nej-propositionens innehåll.

§§ 21—28 äfvensom *öfverskriften* till den nu genomgångna afdelningen af lagförslaget

Godkändes.

Beträffande *§ 29* anförde:

Chefen för kongl. ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Wennerberg: I denna § har utskottet gjort ett tillägg om att barnen skola erhålla en undervisning, som i noggrannhet och omfattning *hufvudsakligen* motsvarar . . . o. s. v. Detta finner jag vara i högsta grad välbetänkt och erkänner öppet, att jag icke vet, hvarför det icke införts i Kongl. Maj:ts förslag. Såsom stöd för min nu uttalade mening kan jag åberopa statsrådsprotokollet, der det på sid. 29 heter: "undervisning bör likväl meddelas endast till *ungefär* samma omfattning som i folkskolan". Jag har således redan uttalat min åsigt der och finner följaktligen det ord, som tillagts af utskottet, vara fullt välbetänkt.

Vidare yttrades ej. Paragrafen godkändes.

§§ 30—33 jemte *öfverskriften* till ifrågavarande afdelning

Godkändes.

§ 34 med tillhörande *öfverskrift* samt *§§ 35—39*

Godkändes.

§ 40 innehöll ett så lydande stadgande:

För att antagas till elev vid seminariet fordras att hafva med goda vitsord aflagt afgångsexamen vid något statens seminarium för bildande af folkskolelärare eller -lärarinnor, hvarjemte den, som icke omedelbart öfvergår från folkskolelärare- till döfstumläraresemінarium,

Angående förslag till ordnande af döfstumundervisningen i riket. (Forts.)

skall förete betyg öfver sin verksamhet och sitt uppförande under mellanliggande tiden. Dessutom skall den sökande visa sig vara fri från fel i hörsel- och talorganen äfvensom stamning och läspning.

Rörande denna § yttrade:

Herr Winkrans: I denna § har ett litet bindestreck insmugit sig på tredje raden framför ordet "lärarinnor", hvilket ej finnes i komiterades förslag. Genom detta lilla, såsom det kan tyckas, oskyldiga tillägg utestängas från döfstummeseminariet alla de lärarinnor, hvilka utgått från högre lärarinneseminariet. Det kan dock mycket väl hända, att många qvinnor, som utgått derifrån, äro varma för döfstumundervisningen och skulle vilja egna sig och sina krafter deråt; men till följd af detta bindestreck kan nu en sådan icke komma in, ehuru det skulle vara en synnerlig fördel att få in en sådan qvinna. Hon har ju utom en högt utbildad undervisningsskicklighet dessutom språkkunskap, och med den internationella betydelse döfstumundervisningen har att vara en mensklighetens gemensamma egendom vunnes derigenom fördelen, dels af att hon kunde tillegna sig den litteratur i hithörande ämnen, som fins på främmande språk, och dels af att hon kunde företaga resor till de land, der denna undervisning vid någon särskild tid står högre än på andra ställen. Derför anhåller jag, att detta lilla streck borttages, så att icke dessa lärarinnor, som sannolikt skulle blifva de bästa i seminariet, blifva derifrån utestängda. Jag yrkar, att § måtte med denna förändring antagas.

Häruti instämde herr *Petersson* i Hamra.

Herr Lilienberg anförde: I denna § har utskottets förslag erhållit samma lydelse som Kongl. Maj:ts proposition; men jag har intet emot, att den förändring, som herr Winkrans föreslagit, vidtages. Jag tycker, att de skäl, han anfört, tala för en sådan förändring.

Chefen för kongl. ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Wennerberg: Jag vill icke neka, att hvad från göteborgsbänken yttrats kan ega fullt skäl för sig. Men jag vill derjemte erkänna, att det verkligen icke här varit tanke på andra än folkskolelärare och folkskolelärarinnor; och jag vågar icke nu frångå hvad i den kongl. propositionen är sagdt, helst som det antagligen grundar sig på hvad Riksdagen sjelf menat.

Härmed var öfverläggningen slutad. Herr talmannen gaf först proposition på antagande af paragrafen i oförändradt skick och derefter på godkännande af herr Winkrans' ändringsförslag; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra meningen. Votering blef likväl begärd, och försiggick enligt följande nu uppsatta omröstningsproposition:

Angående förslag till ordnande af döfstumundervisningen i riket. (Forts.)

Den, som godkänner i oförändradt skick utskottets förslag till lydelse af § 40 i föreliggande lagförslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren godkänt nämnda lydelse af paragrafen med den af herr Winkrans yrkade ändring.

Röstsedlarne uppräknades i vanlig ordning och visade 75 ja men 87 nej, hvadan kammaren godkänt paragrafen med den ändring, att bindestrecket framför ordet "lärarinnor" skulle uteslutas.

§§ 41—49 jemte *afdelningsöfverskrift*

Godkändes.

§§ 50—53 jemte *öfverskriften* till sista afdelningen

Godkändes.

Slutligen godkändes *rubriken* till hela lagförslaget; hvarefter utskottets i *punkten 1* gjorda *hemställan* förklarades vara genom kammarens i ämnet redan fattade beslut besvarad.

Punkten 2.

Bifölls.

I *punkten 3* hemstälde utskottet: att Riksdagen måtte medgifva, att af förslagsanslaget till döfstumundervisningen finge utgå:

dels till uppehållande af döfstumskola, anordnad af skoldistrikt, omfattande mer än ett landstingsområde eller en stad, som ej i landsting deltager, statsbidrag, för år räknadt med 250 kronor för hvarje barn, som inom skolan eller på dess bekostnad åtnjuter underhåll, samt med 125 kronor för hvarje annat i skolan intaget barn, och till uppehållande af annan döfstumskola, hvilken Kongl. Maj:t finner vara deraf förtjent, statsbidrag, för år räknadt med högst 100 kronor för hvarje barn, som inom skolan eller på dess bekostnad åtnjuter underhåll, samt med högst 50 kronor för hvarje annat i skolan intaget barn;

dels ock till arfvode åt inspektör....	årligen högst kr.	1,500: —
till stipendier åt döfstumlärare-elever	„ „ „	3,000: —
„ vård och undervisning åt sådana personer, som äro både döfstumma och blinda	„ „ „	5,000: —
„ uppehållande af institutet å Manilla	„ „ „	60,000: —

Angående förslag till ordnande af döfstumundervisningen i riket. (Forts.)

samt till skoldistrikt, inom hvilka döfstumundervisningen på ändamålsenligt sätt anordnas, bidrag för en gång till upprättande af intagningsklass, hvilka bidrag af Kongl. Maj:t bestämmas, men tillhopa för samtliga skoldistrikt ej må öfverstiga 18,000 kronor.

Efter föredragning af denna punkt anförde

Herr C. Persson i Stallerhult: Den nu föredragna punkten innehåller bestämmelse derom, att till uppehållande af döfstumskola, anordnad af skoldistrikt, omfattande mer än ett landstingsområde eller en stad, som ej i landsting deltager, skall statsbidrag utgå med 250 kronor för hvarje barn, som inom skolan eller på dess bekostnad åtnjuter underhåll, samt med 125 kronor för hvarje annat i skolan intaget barn, samt att till uppehållande af annan döfstumskola statsbidrag kan utgå med i förra fallet högst 100 kronor och i det senare högst 50 kronor. Nu har väl kammaren antagit den föreliggande lagen, deruti distriktsindelningen är fastslagen, hvarom det heter i 3 och 5 §§, att i allmänhet skola flera landstingsområden utgöra ett skoldistrikt, men att i särskildt fall Kongl. Maj:t kan förordna, att ett landstingsområde eller en stad, som ej i landsting deltager, må utgöra ett skoldistrikt. Men det förefaller mig litet egendomligt, om i sistnämnda fall detta mindre skoldistrikt, som har samma skyldighet att åt de döfstumma barnen lemna den undervisning, som lagen stadgar, icke skulle erhålla samma statsbidrag, som de större distrikten. Man får väl lita på, att Kongl. Maj:t ser till, då en sådan ansökan kommer in från ett distrikt, att vederbörliga garantier lemnas, för att undervisningen derstädes kommer att gå i jembredd med de större distriktens skolor. Kunna icke sådana garantier lemnas, lär väl Kongl. Maj:t alldeles afslå denna framställning. Någon fara torde alltså icke kunna förefinnas för att icke äfven de mindre distriktens barn skulle erhålla sådan undervisning, som lagen fordrar. Men vid sådant förhållande förefaller det mig, såsom om äfven de mindre distrikten borde kunna få åtnjuta samma statsbidrag för sina döfstumma barn, som de större.

Efter hvad jag nu i korthet andragit, vill jag derför anhålla att förevarande punkt så förändras, att den erhåller följande lydelse: "att Riksdagen må medgifva att af detta anslag må utgå: *dels* till uppehållande af döfstumskola, anordnad af skoldistrikt, statsbidrag för år räknadt med 250 kronor för hvarje barn, som inom skolan eller på dess bekostnad åtnjuter underhåll, samt med 125 kronor för hvarje annat i skolan intaget barn, *dels* ock till arfvode o. s. v.

Förändringen innebär intet annat, än att hvad som rör de mindre distrikten eller "annan döfstumskola" blifvit ur punkten uteslutet.

Jag anhåller om bifall till detta mitt yrkande.

Herr Redelius: Jag anhåller om bifall till utskottets förslag, såsom det föreligger, i trots af den gjorda anmärkningen. Det kan visserligen synas vara talande skäl, som af den föregående talaren

Angående förslag till ordnande af döfstumundervisningen i riket. (Forts.)

blifvit förebragta för att lika stora anslag skola gifvas i det ena fallet som i det andra, om nemligen den förutsättning, som han gjorde, visade sig vara med verkliga förhållandet öfverensstämmande, nemligen att i ett mindre distrikt alla de föreskrifter med anseende på undervisningens meddelande, som den nu antagna lagen gifver, skulle kunna efterkommas. Men utskottet har varit af en annan mening och ansett, att det *icke* låter sig göra att meddela nöjaktig undervisning annat än i *större* distrikt. Herrarne veta, utan att jag behöfver vidlyftigt orda derom, att denna undervisning är väsentligen olik all annan undervisning. Den kan icke med fördel bibringas af en lärare åt flere elever än omkring 10 på samma gång, ty de måste sluta en krets omkring läraren och se på hans mun för att kunna uppfatta hans ord. Ett större antal elever på en gång kan han icke med fördel undervisa. Att åter undervisa endast ett mindre antal, t. ex. två eller tre elever på en gång, vore ett slöseri med lärarekrafter. Vid indelningen i distrikt har man derför sökt göra dessa så stora, att de kunde samla ett lagom stort antal elever för hvarje klass. Och då nu, som vi se af de sista uppgifterna, inom landstingsområden, som möjligen kunde komma att utgöra egna mindre distrikt, finnas endast 20 till 30 barn, som äro bildbara, och af dessa knappt 20 kanske, som kunna lära tala, så skulle man få endast mindre skolor med två eller tre elever inom samma klass, hvilket vore ett slöseri med lärarekrafter och skulle kunna innebära en stor frestelse för vederbörande skolstyrelse och lärare att sammanslå två eller tre klasser till en, hvilket åter efter min uppfattning måste ländа till men för undervisningen.

Af dessa skäl har man icke velat hafva små skolor utan endast större eller fullständiga, och det är *derför* som denna inskränkning i afseende på statsanslagets storlek blifvit gjord. Man har derigenom velat locka vederbörande att hålla tillsammans uti större distrikt för upprättande af större skolor. Inskränkningen är icke gjord för penningarne i och för sig, utan endast i ändamål att få undervisningen verkställd på bästa möjliga sätt. Af dessa skäl hemställer jag om bifall till förslaget, sådant det föreligger.

Herr Danielson: Jag skall likaledes bedja att få yrka bifall till utskottets förslag. Jag kan icke vara med om ett ändringsförslag, som skulle förtaga det föreliggande förslagets bestämmelser om sammanslutning af döfstumskolorna till större skoldistrikt just den styrka, som ligger deri, att dessa större distrikt erhålla högre statsanslag.

Jag anhåller derför om bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt propositioner gifvits enligt de gjorda yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

Utskottets *yttrande* i slutet af utlåtandet

Lades till handlingarna.

§ 11.

Föredrogos hvart för sig och biföllos sammansatta banko- och lagutskottes utlåtande och memorial

n:o 1, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om framläggande af förslag till ny lag angående enskilda bankers sedelutgifningsrätt och till ändring i lagen för Rikets Ständers bank den 1 mars 1830; och

n:o 2, angående anvisande af medel till arfvoden åt utskottets kansli.

§ 12.

Likaledes bifölls särskilda utskottets härefter föredragna memorial n:o 2, angående aflöning åt dess tjenstemän och vaktbetjening.

§ 12.

Efter föredragning slutligen af Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 11 (i samlingen n:o 34), i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om framläggande af förslag till ändring af 22 § i kongl. förordningen angående patent den 16 maj 1884, godkände kammaren hvad utskottet i omförmälda utlåtande tillstyrkt.

§ 13.

Till bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden:

statsutskottets utlåtande n:o 7 b, i anledning af väckta motioner, dels om beviljande af anslag till inlösen af maskiner och redskap vid i riket befintliga margarinfabriker, dels om anslags beviljande för anläggning inom riket af två fabriker för tillverkning af oleomargarin.

bevillningsutskottets memorial och betänkande:

n:o 13 i anledning af återremiss af 28 punkten af utskottets betänkande (n:o 10), angående tullbevillningen; och

n:o 14, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, angående visst anstånd för Karlshamns spritförädlingsaktiebolag med erläggande af tullafgift för det i bolagets fabrik inneliggande bränvin; samt

bankoutskottets memorial

n:o 10, i fråga om ändringar i gällande aflöningsstat för riksbanken; och

n:o 11, i anledning af gjord ansökning om utbekommande af ränta å ett i riksbanken deponeradt, men ej i behörig tid uttaget penningebelopp.

Kammaren beslöt, att dessa, nu första gången bordlagda ären-

den skulle uppföras främst å föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

§ 14.

Justerades protokollsutdrag.

§ 15.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

Herr *K. Söderblom* under 3 dagar fr. o. m. den 9 dennes
och *H. Andersson* i Nöbbelöf „ 8 „ „ „ „ „ 11 „

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,44.

In fidem
A. E. J. Johansson.